

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Petr Hanzel

Náhrada nákladů občanského soudního řízení
v tzv. bagatelních věcech

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlášení o původnosti práce

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Náhrada nákladů občanského soudního řízení v tzv. bagatelních věcech“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

Ve Valašském Meziříčí dne 15. března 2014

Petr Hanzel

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Ondřeji Šmídovi, Ph.D., za jeho cenné rady, inspiraci a podněty k zamyšlení, které mi poskytl, jak při výběru tématu, tak během psaní mé diplomové práce.

Obsah

Obsah.....	4
1 Seznam použitých zkratk.....	7
2 Úvod.....	8
3 Druhy nákladů řízení.....	11
3.1 Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců.....	11
3.2 Soudní poplatek.....	12
3.3 Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců.....	13
3.4 Náklady důkazů.....	14
3.5 Odměna notáře jako soudního komisaře.....	15
3.6 Odměna za zastupování advokátem, notářem, patentovým zástupcem.....	15
3.7 Hotové výdaje advokátů, notářů a patentových zástupců.....	15
3.8 Náhrada za daň z přidané hodnoty.....	15
4 Placení a hrazení nákladů.....	16
4.1 Placení nákladů.....	16
4.2 Hrazení nákladů.....	16
4.2.1 Zásada úspěchu ve věci.....	16
4.2.2 Moderační právo soudu.....	18
4.2.3 Zvláštní řízení.....	19
4.2.4 Zásada zavinění.....	19
5 Věci tzv. „bagatelní“.....	19
5.1 Pojem.....	19
5.2 Historie pojmu a vývoj institutu.....	20
5.3 Novela zákonem č. 30/2000 Sb.	21
5.4 Novela zákonem č. 7/2009 Sb.	23
5.5 Výše určení částky pro bagatelní věci.....	24
5.6 Ústavněprávní pohled.....	27

6	Odměna advokáta za zastoupení.....	28
7	Náhrada nákladů za zastoupení advokátem do 31. 12. 2000.....	29
8	Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 1. 1. 2001 do 31. 8. 2006.....	30
	8.1.1 Daň z přidané hodnoty.....	31
9	Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 1. 9. 2006 do 26. 12. 2011.....	31
	9.1.1 Počátky hromadného vymáhání bagatelních pohledávek.....	33
10	Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 27. 12. 2011 do 6. 5. 2013.....	35
	10.1 Právo na spravedlivý proces.....	35
	10.2 Právo na právní pomoc a účelnost zastoupení	36
	10.3 Účelnost zastoupení advokátem.....	36
	10.4 Specifika řízení a formulářové žaloby	37
	10.5 Změna v rozhodovací praxi a zásahy Ústavního soudu	39
	10.5.1 Účelnost v rozhodovací činnosti Ústavního soudu	39
	10.5.2 Aplikace důvodů zvláštního zřetele v rozhodovací činnosti Ústavního soudu ..	42
	10.5.3 Novelizace paušální vyhlášky	44
	10.5.4 Novelizace občanského soudního řádu.....	45
	10.5.5 Další vývoj v kontextu rozhodnutí Ústavního soudu	45
11	Náhrada nákladů za zastoupení advokátem po 6. 5. 2013.....	47
	11.1 Sankční povaha nepřiměřených nákladů řízení.....	47
	11.2 Paušální vyhláška	49
12	Závěr.....	51
13	Shrnutí	54
	13.1 Klíčová slova.....	54
14	Summary.....	55
	14.1 Key words	55
15	Seznam použitých zdrojů	56
	15.1 Komentářová literatura.....	56

15.2	Monografie	56
15.3	Odborné články	56
15.4	Právní předpisy.....	57
15.5	Soudní rozhodnutí	59
15.6	Důvodové zprávy	59
15.7	Elektronické zdroje	60
16	Příloha č. 1	61
17	Příloha č. 2.....	63
17.1	Data poskytnutá Dopravním podnikem města Olomouce.....	63
17.2	Data poskytnutá Dopravním podnikem města Ostravy.....	64
17.3	Data poskytnutá dopravním podnikem hl. m. Prahy	65
18	Příloha č. 3.....	66

1 Seznam použitých zkratk

- OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- ZŘS - zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- AT - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
- paušální vyhláška - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
- LZSP - usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí Ústavního pořádku České republiky
- Ústava - zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- ZoSP - zákon č. 549/1991 Sb., zákon o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

2 Úvod

Náklady řízení jsou nedílnou součástí civilního procesu. Dle OSŘ je povinností každého soudu, u něhož řízení končí, rozhodnout i o nákladech řízení. Náklady však nejsou doménou pouze civilního práva zejména sporného, nýbrž jsou součástí řízení zvláštních, dle zákona o zvláštních řízeních soudních, ale i jiných právních odvětví. Každé soudní rozhodování je nutně spojeno s výdaji v různé výši, o kterých následně bývá rozhodováno. S náhradou nákladů v občanskoprávních řízeních mohou však lidé přijít do styku nejčastěji.

Samotný předmět sporu je velice podstatný, ale zejména obyčejné lidi při řešení jejich právních problémů zajímá, kolik je soudní řízení bude stát. Lidé velmi často netuší, jaký je rozdíl mezi placením a hrazením nákladů, mezi odměnou smluvenou s advokátem a odměnou přisouzenou soudem, proto se soudního řízení obávají a i v případech velké pravděpodobnosti úspěchu ho mylně považují za velmi nákladné. Právě finanční aspekt se stává často nosným důvodem, zda budou právo uplatňovat či nikoliv.

Problematika přiznávání nákladů není na první pohled příliš složitá. Velmi lidově řečeno: „Když vyhraju, tak mi vrátíš, kolik mě ten soud stál.“ V praxi dochází k různým variantám, které rozhodně nelze pokládat za snadné rozhodování, a soudy mají s tímto zejména v posledních letech mnoho práce. Nepoměr přisouzených nákladů k výši předmětu sporu je, respektive býval, velmi zřetelný zejména u nejnižších částek. Naopak u řízení, jež se vedou o sumy pětimístné a vyšší, dosahuje samotná náhrada nákladů, zejména pak odměny advokáta za poskytnuté služby, velmi vysokých hodnot. Rozhodování o nákladech řízení nebylo jednotné v rámci různých okresních soudů na území České republiky a ani na úrovni jednotlivých článků soudní soustavy. Jakákoliv snaha o jiný způsob rozhodnutí věci se nezřídky kdy setkávala s následnou nevolí odvolacího soudu, jež často zastává v rámci přezkumu soudních rozhodnutí konzervativnější názory. K soudu nejvyššímu, který by judikaturu mohl sjednotit, se podobné případy zejména v částkách nízkých nedostávají. V posledních letech se však tímto druhem řízení poměrně obsáhle začal zabývat Ústavní soud, jemuž se do rozhodovací praxe podařilo přinést jednotné postupy.

Bylo pro mne překvapením, že přes význam tématu neexistuje ucelená publikace, zabývající se komplexně náklady řízení nebo alespoň náklady v řízení civilním. Této problematice bývá věnována jedna kapitola v knihách o civilním právu procesním¹, jejíž rozsah je pro vše vystihující popsání nedostatečný. Zejména z důvodu rozsahu jsem zvolil

¹ např. WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 300 – 317.

téma práce značně užší a zaměřil se na náhradu nákladů u nejnižších částek, tzv. věci bagatelních.

Právě toto téma mě v době, kdy bylo vybráno,² zaujalo jako jedno z mála svou aktuálností a nedávným značným, až bouřlivým vývojem, který vyvrcholil na jaře v roce 2013. Od roku 2007 se začal rozmáhat nový druh podnikatelské činnosti³, kdy společnosti, konkrétně pro tuto činnost založené, hromadně skupovaly pohledávky malých hodnot (například za neprokázání se platným jízdním dokladem při cestování městskou hromadnou dopravou) a následně je uplatňovaly u soudu. Jejich zisk v případě vymožení nebo zaplacení však netvořil rozdíl částky, za niž jim pohledávka byla postoupena a výše plnění, kterou jim soud přiřkl v rozhodnutí, ale právě výše náhrady nákladů mnohonásobně tuto částku převyšující. Nejvyšší položku náhrady nákladů tvořily odměny advokátů, kteří se společnostmi spolupracovali nebo je případně i zakládali. Otázky, které v této souvislosti vyvstávají, se pokusím zodpovědět právě ve své práci. Je to spravedlivé? Mohou advokáti dostávat tak vysoké odměny, i v případě, kdy vykonávají nepříliš odbornou činnost? Neměl by advokát spíše lidem pomoci řešit jejich právní problémy, než zastupovat společnosti soudící se s obyčejnými lidmi, kteří si náhodou zapomenou koupit jízdenku?

Pro lepší pochopení problematiky jsem se rozhodl práci koncipovat chronologicky tak, jak vývoj rozhodování o nákladech řízení v bagatelních sporech následoval po sobě. Dle mého názoru, tak dojde k lepšímu pochopení souvislostí a potřeby některých kroků, jež musely být orgány provedeny a z nich pramenících následků. Každá změna vyvolává reakce, ať už ty kladné nebo záporné. Proto se pokusím přihlédnout k názorům různých osob, publikovaným zejména v odborných časopisech, v návaznosti na rozhodnutí soudů a kroky zákonodárce. Ne vždy je zamýšlený cíl právní úpravy totiž v souladu s výsledkem, který způsobí. Je zřejmé, že je nutno brát tuto publikační činnost osob různého právního zaměření spíše jako podněty k zamyšlení a získání nového pohledu na věc a nepřikládat jim absolutní závaznost.

Při zpracovávání diplomové práce se budu držet metod vědecké práce. Použiji zejména metodu abstrakce a konkretizace. Prostřednictvím metod dedukce, kritické analýzy a logické interpretace se budu snažit nalézt podstatu daného tématu. V hlavní kapitole hojně využiji metodu komparace.⁴

² Téma diplomové práce bylo voleno v říjnu roku 2012.

³ srov. příloha č. 1

⁴ srov. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.

Vzhledem k tématu práce se na začátku budu zabývat obecně náklady v civilním řízení soudním, ale pouze spíše přehledovým způsobem, pro dotvoření náležitého kontextu. Dále při zachování stejné metody, jako v hlavní části, bych rád nastínil vývoj institutu bagatelních věcí zejména s důrazem na určení částky, která je pro vymezení stěžejní.

Cílem práce tedy nebude obsáhnout celý institut náhrady nákladů, ani detailní popsání všech nákladů, jež vznikají účastníkům a osobám zúčastněným při soudním řízení, ale nastínit pouze ty, které jsou podstatné pro vymáhání bagatelních věcí, zejména při vymáhání formulářovými žalobami.

3 Druhy nákladů řízení

Se soudním řízením jako takovým vznikají jeho účastníkům výdaje různé povahy, které by je jinak nezatížily. Všeobecné náklady soudního řízení⁵ nese stát a jsou součástí výdajů ze státního rozpočtu. Takto je zajišťován výkon soudní moci, chod soudnictví, stejně jako fungování jednotlivých soudů a platy soudců.⁶ Účastník soudního řízení se částečně podílí na těchto výdajích zaplacením soudního poplatku, který je hrazen ve výši závislé na druhu řízení.

Zvláštní náklady soudního řízení však již stát nenese a jsou je nuceni vynaložit účastníci řízení, vedlejší účastníci, jejich zástupci a další osoby účastnící se řízení.⁷ Účastník řízení je povinen takovéto náklady vynaložit i v případě, že jeho práva jsou porušena, či ohrožena a je nucen se domáhat ochrany u soudu. § 137 OSŘ obsahuje demonstrativní výčet⁸ nákladů, které výše uvedeným osobám mohou v souvislosti s řízením vzniknout. Nelze zde zahrnout náklady, které vznikly před samotným řízením,⁹ s řízením jako takovým nesouvisí nebo jsou vynaloženy neúčelně.¹⁰ Lze tedy říci, že náklady řízení mají funkci zejména preventivní.

Náklady řízení lze dle § 137 OSŘ rozdělit na hotové výdaje účastníků a jejich zákonných zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, odměnu notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, odměnu správce dědictví a jeho hotové výdaje, tlumočné, náhradu za daň z přidané hodnoty a odměnu za zastupování. Mezi náklady řízení lze kromě položek vyjmenovaných v ustanovení zařadit dále taky jiné náklady, avšak pouze za předpokladu, že je jejich vynaložení spojeno s řízením.

3.1 Hotové výdaje účastníků a jejich zástupců

Tímto pojmem se označují převážně náklady, které musely být vynaloženy při komunikaci se soudem nebo s dostavením se k soudu. Lze mezi ně zahrnout zejména náklady

⁵ Mezi všeobecné náklady řadíme náklady na stavbu a provoz soudních budov, na platy soudců a pracovníků soudů, apod.

⁶ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 301.

⁷ DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 615.

⁸ Demonstrativnost výčtu je usuzována ze slova „zejména“.

⁹ Výjimkou mohou být náklady spojené se zasláním výzvy k plnění, která je OSŘ vyžadována pro následné přisouzení náhrady nákladů v řízení o splnění povinnosti. S tímto nákladem jako úkonem právní služby, počítá také § 11 odst. 1 písm. d) AT.

¹⁰ DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 615.

na poštovné, jízdné (a místní přepravné), stravné a nocležné, v případně nutnosti také výdaje na průvodce účastníka a jeho ušlý výdělek.¹¹ Tyto náklady si zásadně platí každý z účastníků řízení sám. Soud vychází při rozhodování z nákladů, které účastníkům prokazatelně vznikly, respektive z těch, jejichž vznik náležitě prokázali.

Osobám účastným na řízení náleží náhrada skutečných, účelných a hospodárných nákladů, jež vznikly při využití prostředku hromadné dopravy v případě, kdy účastník nebydlí nebo nepracuje v místě konání soudního řízení nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje,¹² stejně jako užití prostředku městské hromadné dopravy.

Po předchozím souhlasu soudu lze využít k dopravě i osobní automobil. Náhrada těchto nákladů se poté vypočítává dle zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, kdy účastníkovi nebo jeho zástupci náleží náhrada za spotřebovanou pohonnou hmotu dle technického průkazu k vozidlu, vynásobená fixní částkou stanovenou vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí,¹³ jako náhrada za opotřebení vozidla.¹⁴ Pokud je účastník řízení zastoupen zákonným zástupcem, řídí se přisuzování nákladů stejnými pravidly. Odlišný režim platí pro zastoupení smluvní advokátem nebo notářem, kdy se hotové výdaje vypočítávají dle odlišných předpisů a zahrnuje se do nich také náhrada za promeškaný čas. Tomuto se budu věnovat dále.

3.2 Soudní poplatek

Soudní řízení v České republice je zatíženo soudním poplatkem. Tento náklad je velice podstatný. Nesplnění poplatkové povinnosti i přes výzvu soudu a určení dodatečné lhůty, má za následek s určitými výjimkami¹⁵ zastavení řízení.¹⁶ Pokud dojde k dodatečnému zaplacení soudního poplatku do konce lhůty pro odvolání proti usnesení o zastavení řízení, soud toto usnesení zruší a v řízení se pokračuje.¹⁷

Soudní poplatek je stanoven fixní částkou u určitých typů řízení anebo částkou poměrnou v závislosti na ceně předmětu řízení, se stanovenou minimální částkou poplatku.¹⁸

¹¹ § 29 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

¹² § 30 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

¹³ Vyhláška je každoročně nahrazována novou, která reaguje na pohyb ceny jednotlivých pohonných hmot. V současné době je účinná vyhláška č. 435/2013 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad, která např. náhradu za 1 km jízdy motorovým vozidlem stanoví na 3,70 Kč, cenu benzínu Natural 95 na 35,70 Kč, cenu motorové nafty pak 36 Kč.

¹⁴ § 157 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ § 9 odst. 4 ZoSP

¹⁶ § 9 odst. 1 ZoSP

¹⁷ § 9 odst. 7 ZoSP

¹⁸ §5, § 6 ZoSP

Sazby jsou uvedeny v příloze ZoSP. Obvykle bývá hrazen vylepením kolkových známek vydaných Ministerstvem financí v příslušné hodnotě na prvopis žaloby. V případě částky vyšší než 5 000 Kč je placen bezhotovostním převodem příslušnému soudu na jeho účet, zřízený u České národní banky.¹⁹

Poplatek obsahuje na jedné straně určitý příspěvek na činnost soudů, který plyne do státního rozpočtu, na druhou stranu musí být jeho výše přiměřená, aby neodpíral přístup občanům k soudu, ale ani nedával prostor pro zbytečné a šikanózní podávání žalob.

Bezvýjimečné zpoplatnění soudního řízení by mohlo mít negativní sociální dopad a vést k zamezení přístupu k soudu nízkopříjmovým skupinám obyvatel. Pro tyto případy existuje institut osvobození od soudního poplatku, kdy jsou z poplatkové povinnosti vyjmuty stanovené typy řízení (věcné osvobození)²⁰ nebo vyčtené subjekty (osvobození osobní).²¹ Pro obzvláště tíživé sociální poměry, a pokud nejde o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva, může soud na návrh, po náležitém odůvodnění, částečně²² osvobodit účastníka od povinnosti platit soudní poplatek. Takto přiznané osvobození se vztahuje také na hotové výdaje zástupce a odměnu za zastupování.²³ Tyto náklady řízení nese stát.²⁴

3.3 Ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců

Ušlý výdělek náleží předvolaným účastníkům, kteří jsou v pracovním poměru, v poměru obdobném pracovnímu poměru nebo pracovnímu vztahu a pro plnění této občanské povinnosti²⁵ nemohou vykonávat své zaměstnání.²⁶ Náhrada za dobu pracovního volna přísluší účastníkovi ve výši průměrného výdělku, dle § 352 až § 362 zákoníku práce.²⁷ Výši průměrného výdělku prokáže zaměstnanec potvrzením od zaměstnavatele, ve kterém je uvedeno, jakou částku ze mzdy zaměstnanci za dobu nepřítomnosti srazí a zda zaměstnanec může po skončení plnění občanské povinnosti nastoupit do práce na zbytek směny.²⁸

¹⁹ § 8 ZoSP

²⁰ § 11 odst. 1 ZoSp

²¹ § 11 odst. 2 ZoSp

²² § 138 OSŘ ve znění platném do 1. 9. 2011 umožňoval přiznat účastníkovi i úplné osvobození od placení soudního poplatku.

²³ § 138 odst. 3 OSŘ

²⁴ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 304.

²⁵ Význam pojmu občanská povinnost se nachází v § 202 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ § 200 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů

²⁷ DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 946.

²⁸ § 29 odst. 2 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

V případě, že je účastník výdělečně jinak činný, než na základě pracovního poměru nebo poměru obdobném pracovnímu poměru, částku pro výpočet náhrady tvoří částka vypočtená ze základu daně z příjmů fyzických osob, dělená počtem pracovních hodin na týž kalendářní rok.²⁹

3.4 Náklady důkazů

Mezi náklady důkazů lze zařadit veškeré náklady, které vznikly na straně soudu během procesu dokazování, především svědecké, znalečné, tlumočné, finanční výdaje za vystavení odborného vyjádření nebo například povinnost spolupráce účastníka se znalcem uložená dle § 127 odst. 4 OSŘ. Náklady spojené s dokazováním vzniklé účastníkům jsou řazeny mezi hotové výdaje.³⁰

Svědecké je nárok svědka při plnění svědecké povinnosti, jako náhrada hotových výdajů a ušlého výdělku spojených s dostavením se k soudu a podáním svědecké výpovědi. Pro rozsah a výpočet tohoto nákladu se užijí stejná pravidla jako pro účastníky. Nárok musí být uplatněn u soudu nejpozději do 3 dnů od výslechu anebo od data, kdy se svědek dozvěděl, že od jeho výslechu bylo upuštěno. Při nedodržení této lhůty nárok prekluduje.

Znalci a tlumočníci mají krom náhrady hotových výdajů také právo na odměnu, tzv. znalečné (respektive tlumočné).³¹ Výše odměny se stanovuje dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnicích. V případech, kdy potřeba tlumočnicka vychází ze zákonného práva na rovnost účastníků a z práva jednat před soudem ve své mateřštině, ve smyslu § 18 OSŘ, hradí náklady tlumočnicka stát. Pokud je tlumočnick v řízení nutný až ve fázi dokazování, platí pro něj analogicky stejná pravidla jako pro znalce.³²

Odměna se stanovuje dle stupně odbornosti potřebné k provedení úkonu a podle množství práce, která byla pro potřebný dokument vynaložena. Odměnu a příslušnou náhradu nákladů je znalec či tlumočnick povinen vyúčtovat při podání posudku, její výši pak určí orgán, který ho ustanovil.³³

²⁹ § 29 odst. 3 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 946.

³¹ § 17 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích, ve znění pozdějších předpisů

³² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní.* 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 306.

³³ SCHELLEOVÁ, Ilona. Náklady civilního řízení, *Obchodní právo*, 1997, č. 7, str. 34.

3.5 Odměna notáře jako soudního komisaře

Pokud notář koná v dědickém řízení úkony jako soudní komisař, náleží mu krom hotových výdajů také odměna, stanovená dle vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví. Základem notářovy sazby je cena zůstavitelova majetku, který je předmětem dědického řízení. Stejně jako u soudního poplatku se odměna stanovuje buďto procentuální sazbou ze základu, nebo fixní částkou.

3.6 Odměna za zastupování advokátem, notářem, patentovým zástupcem

Odměna za zastupování je součástí řízení pouze v případě, je-li zástupce advokát nebo notář v rozsahu oprávnění jemu přiznaných dle § 3 odst. 1 písm. b) a odst. 2, 3 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád),³⁴ nebo patentovým zástupcem ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví, v rozsahu stanoveném § 1 odst. 2 a § 2 odst. 2, 3 zákona č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.³⁵ Odměna za zastupování advokátem, notářem nebo patentovým zástupcem, v rozsahu jejich oprávnění náleží dle AT.³⁶

Vzhledem k návaznosti na hlavní problém úpravy se budu způsobem určení odměny za zastupování advokátem zaobírat více v následujících kapitolách.

3.7 Hotové výdaje advokátů, notářů a patentových zástupců

Hotové výdaje advokátů, notářů, kteří zastupují účastníky v rozsahu svých oprávnění a patentových zástupců v řízení ve věcech týkajících se průmyslového vlastnictví, jsou hrazeny paušální částkou dle § 13 AT³⁷ ve výši 300 Kč za úkon právní služby³⁸ v případě, že nedojde s klientem k jiné dohodě. Tato částka zahrnuje výdaje na vnitrostátní poštovné, hovorné a přepravné.

3.8 Náhrada za daň z přidané hodnoty

Je-li účastník, popřípadě vedlejší účastník, zastupován v řízení advokátem, notářem, patentovým zástupcem v rozsahu jejich pravomocí, náleží zástupci kromě ostatních nákladů

³⁴ srov. § 25a OSŘ

³⁵ srov. § 25b OSŘ

³⁶ Dříve se posuzovaly náklady za zastoupení dle vyhlášky č. 484/2000 Sb., která byla ke dni 7. 5. 2013 nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. Pl. ÚS 25/12 zrušena z důvodu neústavnosti.

³⁷ srov. § 107 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, § 10 vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ § 11 AT

také náhrada za daň z přidané hodnoty. Odměna za zastupování osobám, jež jsou plátcí,³⁹ se tedy zvyšuje o částku odpovídající stanovené výši procentní sazby daně, kterou budou povinny tyto osoby následně z přisouzených odměn odvést.⁴⁰

4 Placení a hrazení nákladů

4.1 Placení nákladů

Povinnost platit náklady řízení má každý účastník občanského soudního řízení ve výši, ve které jemu osobně, jeho zákonnému zástupci, jeho zmocněnci a opatrovníku, ledaže by mu byl ustanoven opatrovníkem advokát, postupně s uplatňováním svých práv u soudu vznikají. Institut placení nákladů je tedy ovládán zásadou zájmovou, kdy účastníci platí ty náklady, které jsou spojeny s procesním úkonem, jež činí, nebo které jsou činěny v jejich zájmu. Tuto povinnost je možno označit jako povinnost primární.⁴¹ Ku příkladu povinnost zaplatit soudní poplatek vzniká vždy žalobci.⁴²

4.2 Hrazení nákladů

Na primární povinnost platit své náklady navazuje sekundární povinnost nahradit úspěšnému (úspěšnějšímu) účastníkovi náklady, které prokazatelně a účelně v řízení vynaložil. Přisuzování povinnosti nahradit náklady lze považovat za výraz spravedlnosti, neboť zajišťuje, aby účastník, který se svých práv musel domáhat soudní cestou, popřípadě je nucen svá práva bránit před soudem, nebyl nucen vynaložit další finanční prostředky pro dosažení, respektive zachování svých práv. Právní úprava je ovládána dvěma principy pro přiznávání náhrady nákladů, zásadou úspěchu ve věci a zásadou zájmovou.

4.2.1 Zásada úspěchu ve věci

Zásada úspěchu ve věci je hlavní zásadou ovládající přisuzování náhrady nákladů v civilním řízení sporném.⁴³ Pro některá řízení zákon přesně vymezuje, jakým způsobem mají být náklady hrazeny, obecná ustanovení § 142 - § 148 OSŘ se zde tedy neuzijí. Jde o případy

³⁹ Tato skutečnost je dokládána, i bez výzvy, předložením osvědčení o registraci plátce DPH vydaného příslušným správcem daně.

⁴⁰ DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 948.

⁴¹ DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 965.

⁴² Dle § 140 OSŘ v případě, že je žalobců více jejich povinnost se dělí dle jejich poměru účastenství na věci popřípadě na řízení, nelze-li tento poměr určit, platí je rovným dílem.

⁴³ Z povahy ustanovení §142 OSŘ vyplývá nemožnost použití pro řízení zvláštní.

uvedené v § 23 ZŘS, kde je stanoveno, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení v závislosti na výsledku řízení.⁴⁴

Dle této zásady má účastník mající plný úspěch ve věci právo na nahrazení nákladů, které byl nucen vynaložit při bránění nebo uplatňování svých práv soudní cestou.⁴⁵ Za plný úspěch ve věci se považuje rozsudek, který se shoduje s uplatněným nárokem žalobce nebo naopak případ zamítnutí žaloby v plném rozsahu. V takové situaci je účastníku obvykle přisouzena celá výše nákladů řízení. Za plný úspěch ve věci, spojený se stejnými následky, má účastník právo také tehdy, kdy je neúspěšný pouze v poměrně nepatrné části (zpravidla pod 10 %⁴⁶) anebo pokud byl jeho částečný neúspěch zapříčiněn znaleckým posudkem či úvahou soudu.⁴⁷

V návrhu, kdy žaloba obsahovala eventuální petit, má žalobce plný úspěch ve věci tehdy, pokud soud uznal za opodstatněný v plném rozsahu eventuální petit, i když nebylo vyhověno žalobě v petitu primárním. Naopak žalovaný má plný úspěch ve věci pouze v případě, kdy není vyhověno primárnímu a je zamítnut i petit eventuální.⁴⁸

V rozhodnutí může být stanoven úspěch jednoho účastníka přibližně stejně velký jako úspěch druhého. V tomto případě by bylo neúčelné přiznávat oběma stranám sporu právo na náhradu nákladů, proto soud ve většině případů rozhodne, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení a účastníci si ponесou své náklady sami.⁴⁹ Tento typ rozhodnutí však s sebou nese možné úskalí, kdy jeden z účastníků vynaložil pro stejný úspěch ve věci nepoměrně větší náklady než druhý. I v tomto případě je ale ponесе sám a například polovina přebytečného rozdílu mu hrazena nebude.

Částečný úspěch ve věci se může promítnout do rozhodnutí o nákladech v zásadě dvěma způsoby. První, kdy je úspěch obou účastníků přibližně stejný, jsem nastínil již výše. Situace kdy účastník uspěl ve sporu větší měrou, se ustálenou judikaturou řeší tak, že je mu přiznána náhrada v rozsahu, který odpovídá rozdílu poměru jeho úspěchu a neúspěchu druhého účastníka.⁵⁰ Uvedeno do praxe, v případě, žaloby o zaplacení částky 10 000 Kč pokud soud přizná žalobci pouze 7 500 Kč a v 2 500 Kč dojde k zamítnutí žaloby, což je 75 % úspěch, po odečtení 25 % vítězství žalovaného vychází, že žalobci bude nahrazena polovina

⁴⁴ Daný paragraf stanovuje možnost přiznat náhradu nákladů, pokud to odůvodňují okolnosti případu.

⁴⁵ § 142 OSŘ

⁴⁶ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 497.

⁴⁷ srov. § 136 OSŘ

⁴⁸ DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 975.

⁴⁹ srov. § 142 odst. 2 OSŘ

⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 312.

(50 %) vynaložených nákladů. Zbývající polovinu ponese žalobce sám. Žalovanému v tomto modelovém případě nepřísluší žádná náhrada nákladů.

OSŘ připouští, aby byly ve specifických případech náklady nahrazeny také neúspěšnému účastníkovi. Děje se tak v případě, kdy nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Jako příklad může posloužit návrh spoluvlastníka na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví v případě, že nedojde k dohodě.⁵¹

Náhrada nákladů rovněž nebude přiznána žádnému z účastníků, pokud řízení skončilo smírem nebo bylo zastaveno. Toto pravidlo se nepoužije v případě uvedeném v § 146 odst. 2 OSŘ, kdy jeden z účastníků zavdal příčinu pro zastavení řízení.⁵²

Náhrada nákladů náleží žalovanému a jiným osobám na řízení účastných i v případě, pokud dochází k odmítnutí návrhu na zahájení řízení.⁵³

4.2.2 Moderační právo soudu

Ustanovení § 150 OSŘ má sloužit k odstranění nepřiměřené tvrdosti a jeho aplikací má docházet ke spravedlivému rozhodnutí o nákladech řízení.⁵⁴ Jsou-li na straně účastníka důvody zvláštního zřetele, soud může ve výjimečných případech náhradu nákladů zcela nebo z části nepřiznat. Závěr soudu, že právě v rozhodovaném případě jsou naplněny ony důvody zvláštního zřetele, musí vycházet z posouzení všech okolností ve věci. Necitlivé a libovolné užití moderačního práva je způsobilé vést k porušení principů práva na spravedlivý proces, garantovaný LZPS v článku 36 odst. 1.⁵⁵ Soud by měl v daných případech, kdy hodlá svého zákonného moderačního práva užit, přihlížet zejména k možným nepříznivým dopadům⁵⁶ do sociálních,⁵⁷ majetkových, či osobních sfér účastníka, stejně jako k důvodům, které žalobce vedly k uplatňování práva u soudu, včetně případů, kdy nebyla problematika Nejvyšším soudem posuzována,⁵⁸ spolu s postoji a vyjádřeními účastníků během soudního řízení k zamýšlené aplikaci tohoto ustanovení.⁵⁹ Pro zachování všech náležitostí spravedlivého procesu je nutné, aby v každém případě, kdy bude § 150 OSŘ použit, byla tato aplikace řádně a přesvědčivě odůvodněna. Absence náležitého vysvětlení, popřípadě při pouhém odkazu na

⁵¹ § 1141 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁵² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 312.

⁵³ § 146 odst. 3 OSŘ

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2006 sp. zn. II. ÚS 237/05

⁵⁵ srovnání tamtéž, nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2010 sp. zn. II. ÚS 3015/09

⁵⁶ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001

⁵⁷ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2001, sp. zn. 28 Cdo 2124/2001

⁵⁸ srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 28 Cdo 2281/2001

⁵⁹ DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 657.

ustanovení zákona, by v takovémto rozhodnutí byly spatřovány prvky nahodilosti a libovůle.⁶⁰

4.2.3 Zvláštní řízení

Právní úprava v občanském soudním řádu má obecnou povahu, proto je možné daná ustanovení přiměřeně použít také pro zvláštní řízení. Lze mít třeba na paměti odlišné pojetí těchto řízení. Placení a hrazení nákladů soudních řízení je ovládáno zásadou zájmovou, zásada úspěchu ve věci se nepoužije. Dle zásady zájmové si tedy náklady nese ten účastník, který úkon činí, popřípadě v jehož zájmu je úkon činěn. Rovněž je nutné připomenout věcné osvobození některých zvláštních řízení od soudního poplatku dle ustanovení § 11 odst. 1 ZoSP. Krom obecného ustanovení § 23, upravuje ZŘS způsob rozhodování o nákladech řízení u jednotlivých řízení.

4.2.4 Zásada zavinění

Zásadu zavinění lze užít v řízeních sporných stejně jako v řízeních nesporných. Účastník, popřípadě osoba účastna na řízení, kterážto svým jednáním zavinila rozhodnutí soudu, jež neodpovídá očekávanému průběhu jednání, kdy půjde nejčastěji o zastavení řízení, je povinna hradit náklady řízení. Účastník rovněž odpovídá za náklady, které by bez jeho zavinění nevznikly, popřípadě vznikly náhodou, která se jemu přihodila.⁶¹ V této souvislosti se hovoří o separaci nákladů, neboť je o nich rozhodnuto v okamžiku jejich vzniku a toto rozhodnutí je nezávislé na výsledku řízení.⁶²

5 Věci tzv. „bagatelní“

5.1 Pojem

Původ a význam pojmu bagatel můžeme nalézt v několika pramenech. Dle slovníku cizích slov značí výraz bagatelní jednání věci méně závažné.⁶³ Ottův slovník naučný vykládá pojem bagatelle (pocházejícího z francouzštiny) jako bagatel, nepatrnost či maličkost.⁶⁴ Lze se tedy shodnout, že pod tímto pojmem můžeme očekávat věci, popřípadě řízení méně

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000

⁶¹ § 147 OSŘ

⁶² WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 311.

⁶³ PETRÁČOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995, s. 88.

⁶⁴ OTTO, Jan. Ottův Slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, Praha, 1890. s. 67.

[online]. [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na

<http://archive.org/stream/ottvslovnknauni33ottogoog#page/n85/mode/2up>.

skutkově i právně složitě. S tímto tvrzením počítá i již výše zmíněný Ottův slovník, kdy bagatelní řízení definuje jako „Právo processuální pro spory o předmět ceny nepatrné předpisuje, aneb jen dopouští řízení rychlé, málo nákladů vyžadující.“⁶⁵ Moderní Právní slovník poskytuje už obsáhlejší definici pojmu, tak jak je zakotvena v právním řádu, kdy hovoří o zaplacení částky, jejímž předmětem bylo peněžité plnění nepřevyšující částku 2 000 Kč.⁶⁶

5.2 Historie pojmu a vývoj institutu

Bagatelní věci, či spory jsou v právní úpravě taková řízení, kde primárním rozdílem je nemožnost podání odvolání. Děje se tak pro příliš malou částku, o kterou se řízení vede, a proto by mělo pro tento účel dostačovat projednání pouze v jednom stupni soudní soustavy.

Pojem bagatelních věcí znal v procesní úpravě soudního řízení již zákon č. 113/1895 Z. ř., o soudních řízeních v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), který nabyl účinnosti 1. 1. 1898, počítal s odlišnostmi v řízení, kdy částka sporu bude nepatrná. Konkrétně v § 448 civilního řádu soudního je ustanovena částka pro takové spory na 50 zlatých. Ve věcech nepatrné hodnoty zákon nepřipouští podání odporu (odvolání). Výjimkou z tohoto pravidla je pouze sedm důvodů (v dnešní nauce považovaných za důvody zmatečnostní) taxativně stanovených v § 477 civilního řádu soudního.⁶⁷

Zákonem č. 105/1947 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 8. 1947 a kterým se mění některá ustanovení o soudní organizaci a o příslušnosti a řízení v občanských věcech právních, byla v § 461 odst. 2 civilního řádu soudního zakotvena nemožnost podání odvolání proti rozsudkům okresních soudů ve sporech o majetková práva, nepřevyšovala-li celková hodnota sporu na penězích nebo na peněžité hodnotě 300 Kčs. Tento zákon byl však zrušen zákonem č. 142/1950 Sb. k 1. 1. 1950, který tuto právní úpravu již nepřevzal a bagatelní věci neupravoval.⁶⁸

Při tvorbě nového civilněprávního zákoníku zaujal zákonodárce postoj odlišný a proto zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, účinný od 1. 4. 1964, nepočítal s odlišnostmi v řízení v závislosti na výši částky, o níž se spor vede. V právní úpravě řádného opravného prostředku – odvolání, byla zakotvena velice široká možnost uplatnění tohoto práva, která může připomínat například dnešní úpravu odvolání v trestním řízení. Limity byly nastaveny

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ HENDRYCH, Dušan a kol. Právní slovník 3. vydání. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 33.

⁶⁷ zákon č. 113/1895 Z. ř., v § 448 až § 453 uvádí i další odlišnosti spojené s vymáháním pohledávek nepatrné hodnoty.

⁶⁸ KRÁLÍK, Michal. Malá poznámka k platebnímu rozkazu a tzv. bagatelním věcem. *Právní rozhledy*, 2002, č. 8, s. 381.

pouze pro rozsudek pro uznání, rozsudek pro zmeškání a pro druhy rozhodnutí, proti kterým je možno odvolání podat.⁶⁹

5.3 Novela zákonem č. 30/2000 Sb.

Do českého právního řádu byla existence bagatelních sporů vložena až k 1. 1. 2001, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 30/2000 Sb., kterým se významně měnila dosavadní právní úprava civilního řízení. Tato novela prolomila dosavadní právní úpravu téměř bezvýjimečné možnosti podat odvolání proti rozsudku prvního stupně a kromě zavedení odvolacích důvodů novelizací § 205 a přidáním § 205a a §205b do OSŘ, zejména stanovila v § 202 odst. 2 omezení možnosti odvolání co do výše přisouzené částky, kdy k příslušenství této vymáhané pohledávky se nepřihlíží. Pod pojmem příslušenství je nutno rozumět úroky smluvní, úroky z prodlení, poplatky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky, což jsou i náklady soudního řízení.⁷⁰ Rozhodným pro posouzení přípustnosti odvolání je výše plnění v době vyhlášení rozsudku. Toto je uplatňováno především při dispozici účastníka s řízením a částečným zpětvzetím žaloby.⁷¹ Z uvedeného ustanovení je zřejmé, že označení věcí za bagatelní má význam pouze z hlediska nepřípustnosti odvolání, neboť jiná specifika z právní úpravy nelze vyčíst.⁷² Jedná se o tak málo významné věci, u kterých dle důvodové zprávy postačuje řádné provedení všech fází řízení v jednom stupni. Další přezkum takovýchto rozhodnutí odvolacími soudy by byl pouze průtahem při uspokojování oprávněných pohledávek věřitelů proti dlužníkům.⁷³ Toto tvrzení lze přinejmenším považovat za zvláštní, neboť ne každému, kdo podává žalobu, svědčí právo a i pokud v právu je, není s jistotou zaručeno, že soud jeho návrhu vyhoví. Není tedy předjímana možnost, že s výsledkem soudního řízení nebude spokojen ne žalovaný, ale žalobce.⁷⁴

Hranice pro peněžité plnění, která jsou označena jako málo významná, zanedbatelná neboli bagatelní, byla zákonem č. 30/2000 Sb. určena na 2 000 Kč. V důvodové zprávě však není vůbec řečeno, dle čeho tato částka byla stanovena. Není zřejmé, jestli vychází ze soudních statistik a výsledků řízení o peněžité částky právě do hranice 2 000 Kč nebo zda byla počítána v závislosti na minimální nebo průměrné mzdě v České republice či byla zákonodárcem vytvořena zcela nahodile jako ta pravá, dostatečně přiměřená a účel splňující.

⁶⁹ § 202 OSŘ ve znění zákona č. 99/1963 Sb., účinného ke dni 1. 4. 1964

⁷⁰ § 121 zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku

⁷¹ BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 1607.

⁷² KRÁLÍK, Michal. Malá poznámka k platebnímu rozkazu a tzv. bagatelním věcem. *Právní rozhledy*, 2002, č. 8, s. 381.

⁷³ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění OSŘ, ze dne 16. 6. 1999.

⁷⁴ PLZÁK, Valentýn. Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou některých evropských států, *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2010, roč. 18, č. 4, s. 349 – 362.

Z důvodů vhodnějšího dotvoření kontextu ke stanovené částce je nutné zaobírat se „hodnotou peněz“ v době kodifikace. Minimální mzda činila v roce 2000, kdy zákon č. 30/2000 Sb. vstoupil v platnost 4 000 Kč,⁷⁵ od 1. 7. 2000 byla zvýšena na 4 500 Kč⁷⁶ a od 1. 1. 2001, kdy zákon vstoupil v účinnost, představovala minimální mzda 5 000 Kč. Průměrný hrubý měsíční výdělek činil v roce 2000 13 219 Kč a v roce 2001 14 378 Kč.⁷⁷ Částka tedy byla stanovena zhruba na jednu polovinu minimální mzdy.

Již výše je nastíněno a z dikce § 202 odst. 2 OSŘ plyne že, pohledávkou musí být uplatňováno peněžité plnění do výše zmíněné částky, kdy k příslušenství pohledávky se nepřihlíží. Výkladem a contrario platí tedy, že pohledávka na plnění nepeněžité nemůže být označena jako bagatelní a odvolání proti rozsudku prvostupňového soudu ve věci samé je možno podrobit přezkumu odvolacím soudem. Rozhodné pro posouzení výše částky, o kterou se řízení vede a tedy kvalifikování jí jako částky bagatelní, je výše plnění v době rozhodování prvostupňového soudu.

V případě, kdy je přisouzeno plnění v bagatelní výši, není odvolání přípustné ani co do výroku o náhradě nákladů řízení, i kdyby svou výší přesahovala hodnotu sporu. Vyslovený závěr je podpořen i četnou judikaturou uveřejněnou ve sbírce soudních rozhodnutí, například pod č. Rc 45/2002,⁷⁸ kdy odůvodnění zní následovně: „Neumožňuje-li zákon podat odvolání proti rozsudku ve věci samé, znamená to, že nelze podat odvolání ani do výroků ostatních, tady například do výroku o nákladech řízení.“⁷⁹ Je nepochybné, že účastníci řízení často mohou přijmout výsledek soudního řízení ve věci samé, s částí rozsudku o nákladech řízení se ale již neztotožní.⁸⁰ Pokud by byl zákonodárcem tento přezkum připuštěn, odporovalo by to smyslu a účelu ustanovení a zakotvení bagatelních věcí jako celku.

Sporná se může zdát otázka, zda se ustanovení o nemožnosti odvolání v bagatelních věcech vztahuje i na řízení rozhodnutá platebním rozkazem. § 174 odst. 2 OSŘ výslovně uvádí, že opravným prostředkem proti výroku o nákladech řízení je odvolání. Ve většině případů je dovozováno, že § 202 odst. 2 OSŘ se aplikuje v případech, kdy je rozhodováno formou rozsudku, nikoliv platebním rozkazem. Z toho vyplývá možnost napadnout výrok o

⁷⁵ dle § 2 nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě, ve znění nařízení vlády č. 313/1999 Sb. účinného ke dni 15. 11. 1999

⁷⁶ dle § 2 nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě, ve znění nařízení vlády č. 162/2000 Sb. účinného ke dni 15. 11. 1999

⁷⁷ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrná hrubá měsíční mzda 2000-2011*[online]. [citováno 1. 3. 2014].

Dostupné na http://csugeo.i-server.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzda_v_kc.

⁷⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 8. 2001, sp. zn. 11 Co 716/2001

⁷⁹ shodně také usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2983/2006

⁸⁰ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 479.

náhradě nákladů i v případech, kdy bylo platebním rozkazem rozhodnuto v částce nižší než bagatelní.⁸¹ Zákon v této situaci považuje výrok o náhradě nákladů v platebním rozkazu za usnesení,⁸² jinak by nebylo přípustné podat odvolání jen proti části platebního rozkazu, když odpor tímto způsobem aplikován být nemůže.⁸³

Zvláštní režim byl zákonem č. 30/2000 Sb. zaveden také pro úpravu možného odvolání proti rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání. Zde neplatí limitace bagatelní částkou a odvolání lze podat i pro řízení, která se vedou o částku nižší než 2 000 Kč.⁸⁴ Napadnout rozsudek lze však pouze pro vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ s uvedením skutečností, které dokládají nesplnění podmínek pro vydání rozsudku pro uznání⁸⁵ nebo rozsudku pro zmeškání.^{86,87} Zákon tedy rozlišuje režim rozsudků vydávaných klasickou formou s neredukovaným procesním postupem soudu a možností účastníků pro uplatnění jejich veškerých procesních práv a režim rozsudků pro uznání a rozsudku pro zmeškání, kde jsou tato v zákonných mezích redukována. V těchto typech rozsudků neplatí limitace 2 000 Kč, respektive 10 000 částkou.

5.4 Novela zákonem č. 7/2009 Sb.

Další pro tuto práci významná novela občanského soudního řádu proběhla zákonem č. 7/2009 Sb., který nabyl účinnosti 1. 7. 2009, kdy byl novelizován § 202 odst. 2 OSŘ, respektive pouze částka rozhodná pro určení bagatelní věci a následné možnosti odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Motiv pro toto zvýšení částky na pětinasobek původní, již nepříliš přesvědčivě určené, to jest na 10 000 Kč, zákonodárce zdůvodnil poněkud vágními odkazy na zvyšující se životní minimum či reálný měsíční příjem. Z důvodové zprávy k zákonu dále plyne nutnost vzít v úvahu nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, ve kterém je za drobný nárok považován předmět řízení nepřesahující částku 2 000 EUR.⁸⁸

Výše uvedené Evropské řízení o drobných nárocích má za cíl zjednodušit a urychlit řízení týkající se drobných nároků v přeshraničních sporech a snížit náklady na tato řízení

⁸¹ DAVID, Ludvík a kol. Občanský soudní řád I., II. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, s. 812.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu 26. 2. 2004, sp. zn. 32 Odo 890/2003

⁸³ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 479.

⁸⁴ Úprava zůstala zachována i po novele OSŘ zákonem č. 7/2009 Sb.

⁸⁵ § 153a OSŘ

⁸⁶ § 153b OSŘ

⁸⁷ § 205b OSŘ

⁸⁸ Dle kurzu ČNB pro 1. 7. 2009, kdy 1 EURO = 25, 775 Kč činí částka 2000 EUR 51 550 Kč.

potřebná. Slouží jako alternativa k řízení podle právních předpisů států, jež spor vedou.⁸⁹ Ve věci možného opravného prostředku informují státy Komisi, zda jejich právní úprava opravný prostředek pro dané řízení připouští, ta poté tuto informaci zveřejní.⁹⁰ Nařízení tedy striktně nevylučuje možnost podání opravného prostředku v řízeních, která se vedou o drobné nároky, nýbrž nechává volnost k použití vnitrostátních úprav v závislosti na státu, kde se řízení povede.

5.5 Výše určení částky pro bagatelní věci

Výše částky, která má být považována v kontextu bagatelních věci za drobnou neboli nepatrnou, byla určena na 10 000 Kč. Pro dotvoření náležitého kontextu je třeba zmínit, že minimální mzda v době účinnosti novelizujícího zákona činila 8 000 Kč⁹¹ měsíčně a průměrná měsíční hrubá mzda byla vypočtena na 23 344 Kč.⁹² Z uvedeného plyne, že minimální mzda vzrostla v mezidobí o 3 000 Kč, což je o 37, 5% více. Mzda průměrná se zvýšila o 38, 4 %. Průměrnou mzdu, respektive její výši je nutno brát se značnou rezervou zejména proto, že na její hodnotu dle výzkumů nedosáhlo v roce 2009 66, 5 % zaměstnanců.⁹³

Životní minimum, které je v důvodové zprávě uváděno jako jeden ze dvou argumentů pro navýšení částky, se v mezidobí 2001 – 2009 zvýšilo z 2 190 Kč⁹⁴ na 3 126 Kč⁹⁵, což činí nárůst o 43 %. Uvádět právě tuto hodnotu jako argument pro zvýšení částky, která má být považována za nepatrnou, je dle mého názoru přinejmenším nešťastné. Částka životního minima slouží k uspokojování naprosto základních potřeb jedince a její růst by měl v ideálním případě korespondovat s růstem spotřebitelských cen, nákladů na bydlení a dalších nutných výdajů. Trochu mi tedy uniká souvislost mezi touto hodnotou a hodnotou částky bagatelní neboli zanedbatelné, která životní minimum téměř trojnásobně převyšuje. Lidé, kteří musí s částkou blížící se výši životního minima disponovat, by její trojnásobek jistě neoznačili za nepatrný. Je proto s podivem tvrzení důvodové zprávy, že „Navrhovaná právní úprava

⁸⁹ článek 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

⁹⁰ článek 17 tamtéž

⁹¹ dle § 2 nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění nařízení 249/2007 Sb. účinného ke dni 1. 11. 2007

⁹² ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Průměrná hrubá měsíční mzda 2000-2011[online]. [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na http://csugeo.i-server.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzda_v_kc.

⁹³ VAVROŇ, Jiří. *Na průměrnou mzdu nedosáhne stále více lidí* [online]. www.novinky.cz, 21. 5. 2012 [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na <http://www.novinky.cz/ekonomika/268109-na-prumernou-mzdu-nedosahne-stale-vice-lidi.html>

⁹⁴ Nařízení vlády č. 56/2000 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima

⁹⁵ § 2 zákona č. 110/2006 Sb., zákon o životním a existenčním minimu, ve znění zákona č. 306/08 Sb.

nepřinese negativní sociální dopady.“ S ohledem na výši příjmů je zřejmé, že toto zvýšení částky může mít negativní dopady na nízkopříjmové kategorie osob, které jsou ve velké části účastny právě těmto řízením.⁹⁶ Musíme vzít v potaz, že v této částce nejsou zahrnuty náklady řízení, které mohly, za účinnosti paušální vyhlášky, společně s částkou řízení dosahovat i 20 000 Kč a tato částka se již blíží mzdě průměrné.

Evropské nařízení o drobných nárocích, na které se důvodová zpráva k zákonu také odvolává, nevylučuje proti rozhodnutí ve věci, kde hodnota peněžitého plnění přesahuje oněch 2000 Euro, použití řádného opravného prostředku. Pro širší kontext je třeba dodat, že Česká republika patřila v roce 2009 mezi 10 států Evropské unie s nejnižší částkou minimální mzdy, kdy ta byla stanovena v přepočtu na 329 Euro. V západoevropských zemích je běžná minimální mzda v průměru 1372 Euro.^{97,98}

Nemožnost podat odvolání, která je závislá pouze na částce řízení, ať již je jakkoliv objektivně nízká, nebere v potaz v žádné míře skutkovou či právní náročnost sporů. Náročná řízení budou bez pochyby zastoupena minoritně, avšak jejich nezohlednění může účastníky poškodit. Tento předpoklad je nutno brát zvláště na zřetel rovněž z důvodu, že v zmíněných věcech rozhoduje zásadně samosoudce, kdy možnost omylu nebo chyby je i u profesionálních a zkušených jedinců nevyločitelná. I Ústavní soud v jednom ze svých nálezů konstatuje, že „Obecné zkušenosti svědčí o omylnosti jednotlivých osob, včetně soudců, a to i v případě, že jsou tyto osoby profesně zdatné, jakož i pečlivé.“⁹⁹ Uvedená rizika jsou zvýrazněna i sníženými nároky na odůvodnění rozhodnutí.^{100,101}

Ústavní soud se v jednom ze svých nálezů zabýval určením částky označené jako bagatelní a vyslovil tezi, že tato výše je stanovena zcela nahodile, neboť kupř. u těch trestných činů, kde je vyžadován vznik škody, je rozhodná částka 5 000 Kč.¹⁰² Srovnání s touto částkou se mi jeví poněkud nemístné, a to hned z několika důvodů. Novelou č. 256/2001 Sb., kterou vstoupilo 1. 1. 2002 v účinnost nové znění § 89 odstavce 11 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, kdy částka, jejímž překročením se škoda považuje za nikoliv nepatrnou, byla stanovena fixně na 5 000 Kč. Před rokem 2002 se tato stanovovala s odkazem na nejnižší

⁹⁶ PLZÁK, Valentýn. Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou některých evropských států, *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2010, roč. 18, č. 4, s. 349 – 362.

⁹⁷ Nejvyšší minimální mzda byla v roce 2009 Lucembursku a činila 1610 Euro.

⁹⁸ REGNARD, Pierre. Population and social conditions [online]. [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné na http://www.stockwatch.com.cy/media/announce_pdf/2008-11/minimum%20wages_eng.pdf.

⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 276/04

¹⁰⁰ PLZÁK, Valentýn. Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou některých evropských států, *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2010, roč. 18, č. 4, s. 349 – 362.

¹⁰¹ §157 odst. 4 OSŘ

¹⁰² Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 - 2

měsíční mzdu stanovenou nařízením vlády. Na základě praxe se ukázalo, že trestní zákon byl měněn podstatně častěji než nařízení vlády upravující minimální mzdu a tedy nebyl naplněn předpoklad, že závislost částky škody nikoliv nepatrné bude pružně reagovat na inflační vývoj a další ukazatele stavu ekonomiky. Navíc bylo uznáno, že není vhodné, aby tak stěžejní a nejčastěji používané ustanovení trestního zákona, bylo závislé na moci výkonné a jeho vyhláše.¹⁰³ Toto přirovnání se mi jeví nesprávné i s ohledem na to, že pokud není požadovaná částka naplněna, nebude se jednat o trestný čin, věc se bude projednávat jako přestupek a tudíž se neuskuteční soudní proces jako takový, což v civilním řízení takto upraveno není.

Souhlasím s názorem Ústavního soudu, že po novele z roku 2009 není vzhledem k výši částky označení bagatelní spor přiléhavé.¹⁰⁴ Ovšem na rozdíl od ostatních autorů v podstatě nesouhlasím pouze s označením jako takovým, které nejspíše navázalo na označení z let minulých. Zavedení institutu, který odlehčí soudní soustavě, je dle mého správné. Domnívám se, že pokud by byla částka stanovena níže, nebylo by možné tímto ustanovením „odfiltrovat“ dostatečné množství případů, aby jeho zavedení mělo smysl a plnilo dostatečně svůj účel. Jsem si vědom úskalí spojených s nemožností přezkumu rozhodnutí, pokud ale soudní soustava funguje zdravě a efektivně v řízeních skutkově a právně jednodušších, které tvoří většinu této agendy, řádně a právně konformně provedené soudní řízení by mělo tomuto dostačovat. Ustanovení, kterým by nebyla vyloučena možnost podání odvolání pro bagatelní věci pouze v řízeních po právní a skutkové stránce náročnějších, by dle mého názoru bylo velmi složité obecně formulovat.

Velmi zajímavým se mi jeví názor soudce Městského soudu v Praze Valentýna Plzáka, který v jednom ze svých článků vyslovuje myšlenku, že krajní variantou vhodnou pro odbřemenění soudní soustavy, která částečně vychází z pojetí zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, by bylo delegování řízení o takovýchto pohledávkách na správní orgány. Děje se tomu tak již například při rozhodování o úhradě poplatků za telekomunikační služby. Využití této varianty by bylo dle mého možné pouze tehdy, pokud by tato řízení byla bagatelní nejen co do částky, ale zejména i typem a náročností řízení (například upraveným taxativním

¹⁰³Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 29. 6. 2001.

¹⁰⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3134/08

výčtem¹⁰⁵). Nedovedu si však reálně představit, že by takováto právní úprava u nás vešla v platnost.

5.6 Ústavněprávní pohled

V českém právním řádu není v ústavní rovině, ani jiném prameni práva jakékoliv právní síly, upravena povinnost dvoustupňového řízení. Výjimku tvoří pouze věci trestní, kdy tato povinnost pramení z čl. 2. protokolu č. 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.¹⁰⁶ Omezení novelou OSŘ, která určitý typ řízení z možnosti přezkumu vylučuje, není v rozporu s právem na přístup k soudu, právem na spravedlivý proces ani jiným ústavním právem garantovaným Ústavou, LZPS, či mezinárodními závazky, jimiž je Česká republika vázána. Ve věcech malého významu je tudíž nutné nalézt rovnováhu mezi právem na přístup k soudu a veřejným zájmem na vytvoření soudního systému, který by postupoval efektivně a zároveň poskytoval soudní ochranu v případech složitějších, kde hrozí účastníkům podstatnější majetková újma.¹⁰⁷

Z důvodu pouze jednoinstančního řízení ve věcech bagatelních musí být soudem kladen zvláštní zřetel na vedení řízení, zejména pak na poučovací povinnost, aby účastníci následně nebyli překvapeni hodnocením provedených důkazů, mohli na vývoj řízení reagovat patřičnými návrhy a nebyli posléze zaskočeni výrokem soudu.¹⁰⁸

Je rovněž nemyslitelné, aby nemožnost podání řádného opravného prostředku suploval svou rozhodovací činností Ústavní soud. Ten se ve své rozhodovací činnosti zabývá, ve vztahu k věcem bagatelním, pouze význačným porušením práva na spravedlivý proces tj. chybějící odůvodnění nebo takové odůvodnění, které by se přičilo pravidlům logiky, bylo by výrazem přílišného formalismu, či jiného extrémního vybočení z obecných principů spravedlnosti.¹⁰⁹ Je otázkou, jestli při takovém významném porušení zákona, může sjednat nápravu již odvolací soud, nebo zda se musí striktně držet dikce zákona a podání odmítnout jako nepřípustné a například v odůvodnění usnesení, kterým se podání odmítá, účastníka navést k podání mimořádného opravného prostředku. Řešení nám dává opět Ústavní soud, kdy říká, že soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonných ustanovení, nýbrž se

¹⁰⁵ I tento by bylo velice složité vymezit tak, aby mohl předvídat s vysokou pravděpodobností věcnou jednoduchost daného řízení.

¹⁰⁶ Čl. 2 protokol 7 k Úmluvě o ochraně lidských práv a svobod: Každý, koho soud uzná vinným z trestného činu, má právo dát přezkoumat výrok o vině nebo trestu soudem vyššího stupně.

¹⁰⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2006 sp. zn. II. ÚS 304/06

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08- I

¹⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08- I

musí řídit jeho účelem a historií jeho vzniku, systematickými souvislostmi, právními principy a ústavními zásadami.¹¹⁰ Pokud by tedy doslovná aplikace stanovené normy vedla k porušení samotné podstaty spravedlivého rozhodování, může soud, respektive je dokonce povinen, se od příkazu takové normy odchýlit.¹¹¹ V případě, že soudy budou postupovat v souladu s výše uvedeným nálezem Ústavního soudu a nebudou podaná odvolání bez náležitého přezkumu ihned odmítat, mohou se takto rychleji a s menšími náklady pro stát odstranit možné chyby lidského či procesního charakteru.

6 Odměna advokáta za zastoupení

Právní řád, a nejen ten český, je složen z mnoha předpisů a běžný člověk, byť vysokoškolsky vzdělaný, se v něm stěží zorientuje. Proto zejména v případě složitějšího právního problému je žádoucí požádat o komplexní pomoc osobu kvalifikovanou, advokáta. Toto řešení ve většině případů člověku zaručí úsporu času a často také, i přes nutné výdaje právnímu zástupci, úsporu financí.

Advokacie se vykonává zpravidla za odměnu.¹¹² Advokát vztahy se svými klienty, zejména pak odměnu za odvedené služby, může upravit v zásadě dvěma způsoby. Smluvní odměna se řídí § 3 - § 5 zákona č. 85/1996 Sb., zákonem o advokacii, kdy je částka, popřípadě způsob jejího výpočtu, stanoven smlouvou. Tento může být zahrnut do mandátní smlouvy, kterou je upraven vztah klienta s advokátem v rámci poskytování právních služeb nebo může být sjednán jako samostatná inominátní smlouva. Mimosmluvní odměna se pak řídí AT.¹¹³ Mezi odměnou smluvní a mimosmluvní nelze hledat spojitost v tom směru, že by jedna měla převyšovat druhou anebo naopak. Odměna advokáta musí být přiměřená a nesmí být v hrubém nepoměru k hodnotě a složitosti věci.¹¹⁴

Přiměřenost se posuzuje dle objektivních a subjektivních skutečností. Smluvní odměnu je třeba porovnávat s hodnotou věci a složitostí sporu. Složitost nesouvisí pouze s věcí samou, ale také s cílem, kterého chce klient dosáhnout. Rozdíly lze bezpochyby spatřovat v situaci, kdy je vyžadována hloubková analýza problému, spojená s nastíněním všech možných řešení, která připadají v úvahu a podáním orientačního nástínu situace, v níž

¹¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96

¹¹¹ LOCKENBAUER, Jaroslav. Odvolací soud v řízení o bagatelních věcech. *Právní rozhledy*, 2012, č. 10, s. 369.

¹¹² § 22 zákona č. 85/1996 Sb., zákona o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

¹¹³ § 6 a násl. AT

¹¹⁴ čl. 10 usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátu České republiky (etický kodex), ve znění pozdějších usnesení

se klient nachází. K větší složitosti sporu dozajista také přispívá časové hledisko, které je advokátovi poskytnuto na řešení právního problému.¹¹⁵

V čl. 10 odst. 3 etického kodexu jsou příkladmo vyčtena kritéria z větší části subjektivní. Kromě osoby advokáta, zejména k jeho zkušenostem, znalostem a pověsti, je třeba přihlídnout například také ke smluvní historii mající strany mezi sebou. Z povahy závazkového vztahu a s ohledem na zásadu smluvní volnosti je zřejmé, že všechna tato hlediska jsou pouze orientační.

Mimosmluvní odměna advokáta se řídí AT, konkrétně § 6 – § 12. Advokátovi přísluší za každý úkon právní služby fixně stanovená částka, která je odvislá od výše jistiny daného právního sporu.

Při zastoupení advokátem v řízení před soudem má úspěšný účastník nárok na náhradu nákladů včetně odměny advokáta. Tato náhrada se dle § 151 OSŘ určuje dle AT a právě tento institut prošel v posledních několika letech bouřlivým vývojem, který se pokusím objasnit v následujících kapitolách.

7 Náhrada nákladů za zastoupení advokátem do 31. 12. 2000

Stěžejním předpisem pro náhradu nákladů za zastoupení byl AT. Ten nahradil 1. 7. 1996 úpravu poskytování právní pomoci, kterou byla pro advokáty vyhláška č. 270/1990 Sb., o odměnách advokátů a komerčních právníků za poskytování právní pomoci. Náhrada nákladů se vypočítávala podle počtu vykonaných úkonů v závislosti na výši předmětu sporu.

Pro porovnání budu v celé práci uvádět náhradu nákladů podle předpisů účinných v době rozhodnutí pro částku 1 514 Kč.¹¹⁶ V roce 2000 byl soudní poplatek pro rozkazní řízení 4 % z jistiny, nejméně 500 Kč a za předpokladu, že advokát učinil 2 úkony právní služby dle § 11 AT (2 x 750 Kč),¹¹⁷ s připočtením hotových výdajů dle § 13 AT (2x 75 Kč) vycházelo zastoupení na 2 150 Kč.

¹¹⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 468.

¹¹⁶ Částka se rovná součtu částky 14,- Kč za občanské jízdné a částku 1 500,- Kč jako přírážku k jízdnému za porušení smlouvy o přepravě v roce 2013 v městě Olomouci. Tuto částku budu používat pro lepší komparaci i pro období minulé.

¹¹⁷ § 11 odst. 1 a) AT převzetí a příprava zastoupení nebo obhajoba na základě smlouvy o poskytnutí právních služeb, § 11 odst. 1 AT d) písemné podání soudu

8 Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 1. 1. 2001 do 31. 8. 2006

Velkou novelou občanského soudního řádu zákonem č. 30/2000 Sb., který nabyt účinnosti 1. 1. 2001, se mimo jiné zásadně změnilo ustanovení § 151 OSŘ. Od toho data se při rozhodování o výši odměny za zastupování advokátem při rozhodování o nákladech řízení užilo zvláštního právního předpisu, kterým byla nová vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif). Dle důvodové zprávy k zákonu č. 30/2000 Sb., jež OSŘ novelizoval, se stávající právní úprava příliš neosvědčila a závislost přisouzené nákladové částky na počtu úkonů vedla ke zbytečnému prodlužování řízení. Dále byl také uváděn argument, že samotný výpočet nákladů je pro soud nejnáročnější částí soudního rozhodnutí a jeho komplikovanost byla sama o sobě důvodem pro častá odvolací řízení. Navrhovaná úprava měla v konečném důsledku tedy přinést zrychlení a zjednodušení procesu.¹¹⁸ Ustanovení zachovalo subsidiární použití AT, ovšem pouze pro případy, kdy je toto odůvodněno okolnostmi případu.

Paušální vyhláška stanovovala paušálně výši odměny za zastupování v závislosti na částce předmětu řízení. Tato částka již nebyla primárně závislá na počtu úkonů, které byl advokát nucen vykonat. AT se použilo pro paušální náhradu hotových výdajů, kdy tato částka zůstala prozatím nezměněna. Dalším dopadem této novelizace byl nárůst částky nákladů, jež musel neúspěšný účastník hradit v případě nepodání odporu proti platebnímu rozkazu¹¹⁹ a z toho vyplývající celkové zvýšení finanční náročnosti soudního procesu. Rozdíl při vykonání 2 úkonů právní služby plyne z níže uvedené tabulky.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., OSŘ, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 16. 6. 1999

¹¹⁹ V případech podání odporu proti platebnímu rozkazu by již záleželo na počtu provedených úkonů v řízení před soudem.

Srovnání předpisů určujících odměnu za zastupování od 1. 1. 2001 – 31. 8. 2006 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	600 Kč ¹²⁰	600 Kč
Odměna advokáta	2x 750 Kč ¹²¹	4 500 Kč ¹²²
Náhrada hotových výdajů	2x 75 Kč ¹²³	2x 75 Kč
Celkem	2 250 Kč	5 250 Kč

8.1.1 Daň z přidané hodnoty

Od 10. 3. 2004 se advokátům, kteří byli plátcí DPH, zvyšovala odměna právě o tuto částku, která vycházela z úpravy zákona č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty. Nejednalo se tedy o nový druh nákladu řízení, jak je tomu v dnešní době, pouze se změnila výše odměny připočítáním částky DPH.

Zákonem č. 237/2004 Sb., účinného od 1. 5. 2004, který novelizoval také OSŘ, byla náhrada daně z přidané hodnoty přenesena přímo do zákonného předpisu, konkrétně do § 137 odst. 3 OSŘ. Ustanovení § 17a paušální vyhlášky se proto stalo obsolentní a bylo k 8. 12. 2004 z předpisu odstraněno, čímž se formální právo dostalo zpět do souladu s materiálním.¹²⁴ Z dikce zákona vyplývá, že nová úprava náhrady DPH počítá s tímto nákladem jako se samostatným, který se bude vypočítávat z výše nákladů advokáta, notáře nebo patentového zástupce, na něhož povinnost odvést daň dopadá.

9 Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 1. 9. 2006 do 26. 12. 2011

AT byl novelizován vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 276/2006 Sb., který přinesl pro mou práci dvě zásadní změny. Došlo ke zvýšení částek mimosmluvní odměny za úkon právní služby ve všech částkách do 2 000 Kč, respektive 10 000 Kč. Zejména pak narostla sazba paušální částky jako náhrady hotových výdajů dle § 13 AT ze 75 Kč na 300 Kč za úkon právní služby.

¹²⁰ položka 1 přílohy ZoSP, ve znění zákona 115/06 Sb., účinného ke dni 1. 7. 2006

¹²¹ § 7 AT, ve znění vyhlášky č. 618/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

¹²² § 3 paušální vyhlášky, ve znění vyhlášky č. 617/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

¹²³ § 13 AT, ve znění vyhlášky č. 618/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

¹²⁴ PTAŠNÍK, Adam. Náhrada nákladů civilního řízení a DPH – změny od roku 2004. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 1, s. 31.

Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád upřednostňuje při aplikaci náhrady nákladu vyhlášku paušální, jsou výrazné změny a jejich dopad na účastníky daleko rozsáhlejší, než v případě novely advokátního tarifu. Pro řízení o bagatelních věcech jsou podstatné zejména body 1. a 2. paragrafu 3 paušální vyhlášky. V situaci, kdy se řízení vede o zaplacení částky do 1 000 Kč, činí paušální odměna advokáta v řízeních zahájených po 1. 9. 2006 4 500 Kč, což je skokové navýšení o 1/3 v nejnižším rozmezí a dokonce trojnásobné navýšení pro řízení o zaplacení částky do 500 Kč. Uvedené mělo zásadní vliv na konečnou výši nákladů, které musel neúspěšný účastník hradit.

Při prostudování počtu zahájených řízení ve věcech, které mohou být považovány ze statistik Ministerstva spravedlnosti za typické pro bagatelní spory, je znatelný výrazný meziroční růst nápadu zejména mezi lety 2009 a 2010, tento činí až 130 %, stejně jako mezi lety 2010 a 2011, kdy se růst nezastavil a soudy vykazovaly o dalších 23 % více návrhů na zahájení řízení.¹²⁵ Pro srovnání počet záznamů dopravních podniků o porušení smlouvy o přepravě zůstával více méně konstantní.¹²⁶

Za tímto trendem vidím hned několik příčin. První z nich je bezesporu výše zmíněná novela paušální vyhlášky, kdy výrazně a skokově vzrostla přisuzovaná odměna za právní služby. Nesmíme zde ale zapomenout, že primárně náhrada nákladů za řízení přísluší klientovi, který následně na základě smlouvy uzavřené s advokátem, uhradí z přisouzené částky odměnu svému právnímu zástupci. Na druhé straně účastníkovi, který spor prohraje, což je většinový případ řízení v typicky bagatelních věcech, nezbyde než částku nákladů, včetně odměny advokáta protistrany, nahradit.

Dalším z důvodů je dle mého názoru zavedení institutu elektronického platebního rozkazu, po vzoru jiných blízkých právních systémů, do českého právního řádu novelou, která nabyla účinnosti 1. 7. 2008. Tento nový a výrazně jednodušší způsob zahájení řízení usnadnil bezesporu možnost podávání hromadných žalob formulářového typu. S úmyslem urychlit a zjednodušit následné vymáhání vzrůstajícího počtu nesporných pohledávek, počítal zákonodárce již při kodifikaci institutu, stejně jako s tímto související rostoucí platební morálkou dlužníků.¹²⁷ O tom, že nový způsob zahájení řízení velice úzce souvisí s trendem podávání formulářových žalob, vypovídá také rostoucí počet řízení, jež byla zahájena právě elektronickým platebním rozkazem. V inkriminovaném období, kdy vzrůstal počet

¹²⁵ příloha č. 1

¹²⁶ srov. příloha č. 2

¹²⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2008 Sb., kterým se mění OSŘ, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 19. 7. 2007

zahájených řízení, značně stoupal i počet podaných návrhů na vydání elektronického platebního rozkazu, zatímco počet klasických platebních rozkazů lehce klesal. Konkrétně mezi lety 2009 – 2010 okresní soudy vykazovaly 267% nárůst a v roce následujícím o 71, 4 %.¹²⁸ Za takto značným nárůstem bezesporu stojí novost a značná výhodnost nového institutu pro žalobce, ale vzájemnou spojitost se zjevnou výhodností vymáhání nízkých pohledávek u soudu nelze vyloučit.

9.1.1 Počátky hromadného vymáhání bagatelních pohledávek

Některé soudy v republice se snažily, po výrazně zvýšeném nápadu skutkově velmi podobných věcí, v nichž žalobcem byly stále ty stejné společnosti, a kdy účelem takových žalob nebylo primárně uspokojení práva, ale náhrada nákladů za zastoupení advokátem, zamezit hned při vzniku. V případě, že náklady nejsou vynaloženy účelně k uplatňování nebo bránění práva, soud může jejich náhradu nepřiznat.¹²⁹ Širším výkladem účelnosti se bude práce zabývat v pozdější kapitole. Odůvodňují-li to okolnosti případu, může být náhrada účelně vynaložených nákladů přiznávána dle zvláštního právního předpisu, kterým je AT. Výsledná částka se aplikací § 151 odst. 2 OSŘ výrazně sníží.

Srovnání předpisu určujících odměnu za zastupování od 1. 9. 2006 do 26. 12. 2011 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	300 Kč ¹³⁰	300 Kč
Odměna advokáta	2x 1 000 Kč ¹³¹	6 000 Kč ¹³²
Náhrada hotových výdajů	2x 300 Kč ¹³³	2x 300 Kč
DPH 19 %	494 Kč	1 254 Kč
Celkem	3 394 Kč	8 154 Kč

Při porovnání výsledných hodnot je zřejmé, že celková částka přisuzovaná dle paušální vyhlášky byla více než jednou tak vysoká než dle AT. Právě v tomto období byl rozdíl mezi oběma předpisy nejznatelnější.

Ve sbírce soudních rozhodnutí z roku 2004 bylo pod číslem 61 otisknuto rozhodnutí Městského soudu v Praze, které mělo být vzorem pro posuzování skutkově podobných, avšak

¹²⁸ Příloha č. 1

¹²⁹ a contrario § 142 OSŘ

¹³⁰ položka 1a přílohy ZoSP, ve znění zákona č. 281/2009 Sb., účinného ke dni 1. 1. 2011

¹³¹ § 7 AT

¹³² § 3 paušální vyhlášky, ve znění vyhlášky č. 277/06 Sb., účinné ke dni 1. 9. 2006

¹³³ § 13 AT

rozdílně řešených případů. Výslovně stanovilo, že okolností, která by zakládala použití zvláštního právního předpisu, nemůže být obecně přílišná jednoduchost sporu, nýbrž je nutné, aby tato okolnost vyplývala z daného konkrétního projednávaného sporu.

Okresní soudy po celé České republice přesto postupovaly při přisuzování nákladů rozdílně. Některé z nich považovaly za okolnosti případu nutné k aplikaci vyhlášky o mimosmluvní odměně výši žalované částky v porovnání s výší nákladů řízení, jiné podání návrhu na zahájení řízení na formulářových žalobách nebo v množství skutkově obdobných žalob jedním žalovaným popřípadě přímo i v právní jednoduchosti sporu.¹³⁴

Neúspěšní žalobci, kterým nebyla přiznána náhrada dle jejich očekávání v plné výši, tj. podle paušální vyhlášky, se hojně obraceli na Ústavní soud s individuální stížností, zejména pro porušení práva na spravedlivý proces plynoucí z článku 36 LZPS. Ústavní soud se stížnostmi však odmítal zabývat, s odůvodněním, že výrok o náhradě nákladů je výhradní pravomocí nalézacích soudů a jako takový nemůže dosáhnout intenzity porušení LZPS.¹³⁵

Nejvyšší soud České republiky proto využil své pravomoci sjednocovat judikaturu¹³⁶ a vydal ve věci vlastní stanovisko,¹³⁷ ve kterém výslovně odmítá všechna výše zmíněná odůvodnění soudů pro aplikaci ustanovení § 152 odst. 2 OSŘ a v podstatě přejímá názor Městského soudu v Praze a přímo uvedené argumenty soudů nižší instance uvádí jako nepoužitelné a v nesouladu se smyslem a účelem zákona.

Ztotožňují se s úvahou Ivany Šoljakové, která se v jednom ze svých článků¹³⁸ podivuje nad možností, vyslovenou ve výše zmíněném stanovisku, kdy soudy na jednu stranu mohou nahradit ztrátu, která by plynula vítěznému účastníkovi z hrubého nepoměru při aplikaci paušální vyhlášky (bude se tak dít zejména při velkém množství právních úkonů), ale na druhou stranu výslovně odmítá použití AT v případě stále stejného hrubého nepoměru, ale v opačné rovině. Těžko lze nalézt v takovémto stanovisku při absenci větší argumentace soudu rovný přístup a odpověď, z jakého důvodu se mají v jednom případě hradit náklady skutečně vynaložené a v druhém se mají přiznávat mechanicky a bez větší úvahy.

Dle mého názoru bylo právě toto rozhodnutí posledním důvodem, proč se hromadné vymáhání pohledávek rozmohlo, a snaha okresních soudů řešit nastalou situaci při samém zárodku byla podlomena. Nejvyšší soud dal tímto společností, které se na hromadné

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

¹³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2006, sp. zn. IV. ÚS 323/05

¹³⁶ Tato pravomoc plyne z § 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících, a státní správě soudů a o změně některých dalších předpisů

¹³⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008

¹³⁸ ŠOLJAKOVÁ, Ivana. Vyhláška 484/2000 Sb. – toliko problémy, žádný přínos. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 7, s. 257 - 260.

vymáhání pohledávek specializují nebo se respektive začaly specializovat, základní jistotu v podobě předvídatelnosti soudního rozhodnutí.

10 Náhrada nákladů za zastoupení advokátem od 27. 12. 2011

do 6. 5. 2013

Období vymezené v nadpisu je pro mou práci a obecně pro spory o náhradu nákladů v bagatelních věcech zlomové. Nejspíše z důvodu jasně viditelného trendu vymáhání těchto pohledávek a z toho vyplývajícího zvýšeného zájmu médií, odborné veřejnosti, obyčejných lidí, možná i z důvodu nekonání zákonodárce a z překonání stanoviska Nejvyššího soudu, upustil Ústavní soud od svého pasivního postavení a i při odmítání individuálních ústavních stížností, se v odůvodněních k problematice vyjádřil.

Žalobce, zabývající se skupováním a následným soudním vymáháním pohledávek nízké hodnoty, se z důvodu nemožnosti podat řádný, respektive mimořádný opravný prostředek, obracel v případě nepřisouzení plné výše náhrady nákladů dle paušální vyhlášky na Ústavní soud a žádal zrušení rozhodnutí z důvodu zásahu do ústavně zaručených práv, zejména práva na spravedlivý proces,¹³⁹ práva na právní pomoc¹⁴⁰ nebo práva na podnikání.¹⁴¹ Většina těchto stížností, se kterými jsem se měl možnost seznámit, má několik společných prvků, které se pokusím pro lepší následnou orientaci v rozhodovací činnosti stručně objasnit.

10.1 Právo na spravedlivý proces

Právo na spravedlivý proces je souborem několika prvků a institutů, které v souhrnu zajišťují a vytvářejí spravedlivé řízení. Na ústavní úrovni je upraveno zejména v čl. 36 odst. 1 LZPS.¹⁴² Právo na spravedlivý proces, respektive záruka spravedlivého a veřejného projednání věci nezávislým a nestranným soudem v přiměřené lhůtě, se musí rovněž vykládat v souladu s mezinárodními smlouvami a úmluvami, zejména pak s čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Jako pravidlo procesní povahy nedává však záruku uspokojení žádného materiálního subjektivního práva.¹⁴³

¹³⁹ čl. 36 LZPS

¹⁴⁰ čl. 37 LZPS

¹⁴¹ čl. 26 LZPS

¹⁴² Dále můžeme prvky spravedlivého procesu nalézt také v ustanoveních čl. 81, čl. 82, čl. 90 a čl. 96 Ústavy a čl. 36, čl. 37 a čl. 38 LZPS. Jednotlivá konkrétní práva jsou upravena a rozváděna zvláštními zákony.

¹⁴³ GOJOVÁ, Jiřina. Právo na právní pomoc v řízení před soudem a na náhradu nákladů právního zastoupení. *Právní fórum*, 2012, č. 2.

Sám Ústavní soud ve svých rozhodnutích přiznává, že i rozhodnutí o otázkách, které jsou ve srovnání s předmětem řízení vedlejší, je způsobilé k porušení práva na spravedlivý proces. Takovýmto vedlejším rozhodnutím může být kupříkladu i právo na přiznání přiměřené a právním předpisem stanovené náhrady nákladů, které úspěšné straně vzniknou.¹⁴⁴ Právě porušení tohoto práva je v ústavních stížnostech pravidelně namítáno.

10.2 Právo na právní pomoc a účelnost zastoupení

Právo na právní pomoc je považováno za součást práva na spravedlivý proces. Je zakotveno na ústavní úrovni v čl. 37 odst. 2 LZPS. Toto právo má svou podstatu především v řízení trestním, ale svou významnou roli hraje i v řízeních civilních. Často a nesprávně je stěžovateli směřováno právo nechat se v řízení zastoupit advokátem a v případě úspěchu ve věci automatické nahrazení nákladů řízení. Nedílnou součástí bude i odměna advokáta. Tato idea může být a léta bývala pravdivá, ale i zde jsou zákonem stanoveny výjimky.¹⁴⁵ Při aplikaci těchto výjimek nelze logicky hovořit o porušení práva na právní pomoc.

10.3 Účelnost zastoupení advokátem

Poměrně častým důvodem, proč soudy odmítají přiznat odměnu advokáta v rámci náhrady nákladů řízení, je v případě hromadného vymáhání pohledávek neúčelnost jeho zastoupení. Dle § 142 OSŘ lze přiznat takovou náhradu pouze k účelnému uplatňování nebo bránění porušeného nebo ohroženého soukromého subjektivního práva.

Názor na účelnost zastoupení nebyl v průběhu vývoje civilního procesu konstantní. Například starší komentářová literatura zastávala názor, že zastoupení advokátem je účelné vždy,¹⁴⁶ i když toto nijak z OSŘ, ani z jiného právního přepisu nevyplývá. Je s podivem, že komentář starší (z roku 1970) tento názor nesdílí a je jim přisuzováno stejné postavení jako ostatním nákladům řízení. Což je dle mého názoru postup správný. Dovedu si však představit, že soudy při nápadu značně převyšujícím jejich kapacity, o vedlejším nároku rozhodovaly více či méně automaticky a soustředily se zejména na předmět řízení a výrok hlavní.

Není pochyb, že v případě, kdy musel úspěšný účastník hájit svá práva před soudem, je žádoucí, aby mu byl kompenzován i zásah do jeho sféry majetkové snížené z důvodu nutného soudního sporu.¹⁴⁷ Je však ve zjevném rozporu s výše uvedeným, stejně jako se

¹⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 712/01

¹⁴⁵ srovnání § 142 odst. 1 OSŘ nebo § 151 odst. 2 OSŘ

¹⁴⁶ BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 653.

¹⁴⁷ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, č. 5, s. 191 – 198.

zásadami celého občanského soudního řízení, aby žalobce výrazně profitoval, či dokonce stavěl svou podnikatelskou činnost na řízeních, která nejsou vyvolávána kvůli tvrzenému porušení právní sféry, nýbrž pouze kvůli částce nákladů řízení, jejíž automatické přisouzení se bez pochyb očekává. Zamezit tomuto nežádoucímu jevu by měl v první řadě normotvůrce, právě z tohoto důvodu jsou předpisy upravující výši přisouzených nákladů, respektive odměny za právní zastoupení, upraveny podzákonnou normou, aby v případě potřeby mohlo být pružně a relativně rychle reagováno na vývoj ve společnosti.

Okresní soud v Ústí nad Labem v jednom ze svých rozhodnutí konstatoval, že ve většině klasických soudních řízení bude zastoupení účelné a ohledně přiznání nákladů nebude pochyb. V určitých typech sporů se musí mít soudce na pozoru a účelnost, zvláště při uplatňování skutkově téměř stejného návrhu na zahájení řízení, posuzovat obezřetněji. Obzvláště se tak musí dívat, když budou pohledávky hromadně vymáhány po tisících stejnou obchodní společností, na tuto činnost zaměřenou, ba dokonce kvůli takovéto činnosti založené, na formulářových žalobách. V takovýchto případech je účelnost zastoupení externím advokátem hodna zvláštního zřetele, stejně jako při vymáhání pohledávek samotnými statutárními městy.¹⁴⁸ Podobná praxe je dle Ústavního soudu zneužitím práva.¹⁴⁹ Lavický, v jednom ze svých článků, definuje právě zneužití práva „jako jednání procesní strany, které je v rozporu s účelem procesní normy či procesního institutu, a jímž se procesní strana pro sebe snaží dosáhnout výhody nepředpokládané procesním právem nebo zmařit řádný postup.“¹⁵⁰

Z následujícího plyne, že samozřejmě nemůže být účastníkovi odepřeno nebo dokonce zakázáno právo na právní pomoc z důvodu neúčelnosti. Právní zástupce musí však vykonávat práci kvalifikovanou a potřebnou, což se často v řízeních o bagatelní spory neděje a je pouze prostředkem snadného zisku pro inkasní společnosti.¹⁵¹

10.4 Specifika řízení a formulářové žaloby

Ústavní soud v prvním ze svých rozhodnutí¹⁵² k dané problematice vymezil daný typ bagatelních sporů, který je obecnými soudy nejednotně posuzován a jenž je stěžejním prvkem pro mou práci. Jedná se za prvé o řízení, kdy je jednou ze stran spotřebitel.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. I. ÚS 2396/09

¹⁴⁹ Zákaz zneužití práva je v české právní úpravě, na rozdíl od jiných právních řádů, výslovně upraven v § 2 OSŘ. srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 1325/11

¹⁵⁰ LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, č. 5, s. 191 – 198.

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11

Za druhé jde většinou o smlouvy, kde je omezena možnost sjednat si vzájemná práva jiným způsobem než navrhuje spolukontrahent, to znamená krom smluvních typů, které jsem zahrnul jako typické do svého grafického znázornění vzrůstajícího uplatňování bagatelních pohledávek u soudu (zejména pak porušení smlouvy o přepravě v prostředku městské hromadné dopravy), také pohledávky ze smluv o spotřebitelském úvěru, o běžném účtu, o regulační poplatek a další.

Třetím, ale již ne vždy nutným rysem je, že dluh vymáhají společnosti rozdílné od původního věřitele.¹⁵³ Ty hromadně skupují nesplacené pohledávky od společností, které nemají prostředky nebo zájem tyto soudně vymáhat a to za jejich nominální hodnotu. V období kdy byl rozmach tohoto nového byznysu nejvyšší, měly inkasní společnosti uzavírané smlouvy o počtu pohledávek, které na ně budou původním věřitelem převedeny.

Posledním, asi nejprůzračnějším společným rysem těchto sporů je vymáhání pohledávek na formulářových žalobách. Jedná se o vzorový návrh na zahájení řízení, v němž jsou měněny pouze identifikační údaje žalované strany, datum jízdy bez platného jízdního dokladu, číslo zápisu o přepravní kontrole, výše dluhu a počátek prodlení.¹⁵⁴ Takovýto návrh vyžaduje právní zastoupení maximálně při jeho vytvoření, další uplatnění je již administrativní činností, kterou zvládne osoba i bez právního vzdělání. O univerzálnosti návrhu hovoří způsob vyjadřování typu žalovaný/ná cestoval/la, které se v některých návrzích objevují.¹⁵⁵ Žalobce tak zahltní příslušný okresní soud i tisíce návrhy na zahájení řízení, jejíž právní argumentace bude skoro totožná, stejně jako osoba právního zástupce. Soud v těchto případech musí účelnost takového zastoupení zvláště uvážit.¹⁵⁶

Skutečnost, že se v daném případě jedná o formulářovou žalobu, mohou soudy poznat nejen z formy konkrétního návrhu na zahájení řízení, ale také z jeho úřední činnosti, na jejímž základě je soudu známo, že žaloba je zpracována stejným nebo velmi obdobným způsobem jako ostatní žaloby téhož žalobce napadlé na soud.¹⁵⁷

Neznamená však nutně, že v každém řízení zahájeném žalobou, která může být beze sporu označena jako formulářová, musí soud snižovat nebo odepírat náhradu za zastoupení. V naprosté většině případů se dlužník (žalovaný) řízení aktivně neúčastní. V případech, kdy bude ale žalovaný v řízení vystupovat aktivně a krom odporu proti platebnímu rozkazu, bude

¹⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. 2777/11

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

¹⁵⁶ Soudy mohou, ještě před vyslovením neúčelnosti zastoupení, vyzvat žalobce k prokázání účelnosti jeho zastoupení.

¹⁵⁷ SVOBODA, Karel. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 10, s. 367 – 369.

tvrdit skutečnosti, na něž bude advokát žalobce muset reagovat, řízení se tak značně individualizuje, opustí svou spíše administrativní povahu a přestane být typickým pro tento druh věci.¹⁵⁸ V podobných případech pak soudu nebude nic bránit uznat náklady za účelné a přiznat náhradu v plné výši.

Ústavní soud tedy z důvodu spravedlivějšího rozhodování o nákladech definoval nový institut soudních řízení, což může být považováno za přivlastnění si role aktivního zákonodárce, která by mu příslušet neměla. Vzhledem k situaci a způsobu, za které se k tomuto kroku uchýlil, souhlasím s Karlem Svobodou¹⁵⁹ a pokládám to za akt legitimní, dle mého dokonce i žádoucí a prospěšný.

10.5 Změna v rozhodovací praxi a zásahy Ústavního soudu

Ústavní soud se v minulosti zabýval posuzováním rozhodovací činnosti obecných soudů ve věcech náhrady nákladů v bagatelních řízeních z hlediska práva na spravedlivý proces. Konstatoval, že řízení a následné rozhodnutí o výši náhrady nákladů je integrální součástí civilního řízení a výlučnou pravomocí příslušných soudů a proto mu do nich nepřisluší zasahovat. Výjimkou mohou být pouze extrémní vybočení z obecného principu spravedlivého rozhodování, práva na spravedlivý proces nebo procesních pravidel.¹⁶⁰

Dále upřesňuje, že by odporovalo smyslu a účelu soudnictví, kdyby byl brán jako další navazující soudní instance, kde by se účastníci zejména sporů, kde není přípustný řádný ani mimořádný prostředek, mohli domáhat nápravy údajně vadných rozhodnutí soudu. Samotná výše sporů, které jsou označovány jako bagatelní, není pro Ústavní soud příliš podstatná a ztotožňují se s jeho názorem, že malá hodnota sporu nevylučuje významný zásah do lidských práv.¹⁶¹ Proto je správné, že není podání individuální stížnost v tomto směru limitováno.

10.5.1 Účelnost v rozhodovací činnosti Ústavního soudu

Ústavní soud ve svých rozhodnutích z konce roku 2011 a z první poloviny roku 2012 přezkoumával snahu obecných soudů vypořádat se se zjevnou mezerou v platné právní úpravě. Neshledal postup okresního soudu v rozporu s principem spravedlivého procesu v případě, kdy na základě ustanovení § 142 OSŘ byla vítěznému účastníkovi (žalobci)

¹⁵⁸ SVOBODA, Karel. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 10, s. 367 – 369.

¹⁵⁹ Tamtéž

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11

¹⁶¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2011, sp. zn. III. ÚS 1321/11

nepřiznána náhrada nákladů z důvodu neúčelnosti, respektive mu byla přiznána pouze ve výši soudního poplatku, jenž byl jako jediná položka vynaložen účelně.¹⁶²

Subjekty, právnické osoby, které cíleně vyhledávají a hromadně skupují i již promlčené pohledávky, za účelem uplatnění v soudních řízeních, by měly disponovat dostatečným specializovaným právním, personálním a technickým aparátem k bezproblémovému zabezpečení chodu předmětu svého podnikání a nemusely by tak využívat služeb externích advokátů.¹⁶³

Stěžovatelka namítala, že uplatňování či bránění práva nekončí podáním žaloby, nýbrž jsou jeho součástí i další úkony, včetně účasti na jednání, kterého se, pokud bylo nařízeno, pravidelně právní zástupce, byť v zastoupení advokátním koncipientem, účastnil. Rovněž na výzvu soudu musela v mnoha případech doplňovat podání či odůvodňovat účelnost svého zastoupení i přes to, že nalézací soud měl k dispozici veškeré podklady nutné k rozhodnutí od samého počátku.¹⁶⁴ Dále uvádí, že musí nést náklady na mzdu zaměstnanců, vybavení a provoz kanceláře, poštovné hovorné atd.¹⁶⁵

Ústavní soud navzdory námitkám stěžovatelky shrnuje, že zastoupení v případech společností specializujících se na vymáhání pohledávek bude považovat účelné pouze v případě, kdy nastanou okolnosti, které zjevně vybočují z obvyklého rámce řízení tohoto typu.¹⁶⁶ Pokud řízení probíhá obdobně jako ostatní typově podobná, může soud s náležitým odůvodněním přiznání takovýchto nákladů odmítnout.

Tuto premisi dokládá Okresní soud v Ústí nad Labem faktem, že stejné pohledávky, které nejsou postoupeny, uplatňuje dopravní podnik hromadně¹⁶⁷ u stejného soudu bez právního zastoupení, souhlasí s projednáním bez jednání, případně se projednání vůbec neúčastní a i přesto je jeho procento úspěšnosti v řízení shodné s navrhovatelkou a obdobnými společnostmi. Je zde vidět, že v případě dopravního podniku města jsou takové pohledávky pouhým vedlejším produktem jeho hlavní činnosti a ne „atraktivním zbožím.“¹⁶⁸ Pohledávky z porušení smlouvy o přepravě tvoří největší procento bagatelních sporů,¹⁶⁹ například v Praze

¹⁶² Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11

¹⁶³ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649.

¹⁶⁴ Vzhledem k univerzálnímu způsobu, jakými jsou řízení tohoto typu zahajována, bych osobně toto tvrzení stěžovatelky bral spíše s nadhledem.

¹⁶⁵ Na tvrzení, že přisouzená náhrada nákladů bude použita na mzdu a nájem prosto je příkladně vidět, že stěžovatelka pokládá náhradu nákladů jako primární příjem své obchodní společnosti.

¹⁶⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

¹⁶⁷ Společnostmi, které se na vymáhání pohledávek specializují, jsou řízení zásadně zahajována jednotlivě.

¹⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11

¹⁶⁹ srov. příloha č. 1

jich dopravní podnik eviduje až 250 000 ročně.¹⁷⁰ Z dat, která mi byla dopravní podniky poskytnuta, je zjevné, že většinu svých pohledávek postupují na jiný soukromý subjekt. Výjimku tvoří Dopravní podnik města Ostravy, který již od roku 2010 pohledávky nepostupuje k soudnímu vymáhání, ale pohledávky inkasuje mimosoudně.¹⁷¹

Shodnou teorii zastává Ústavní soud i u pohledávek, které jsou vymáhány veřejnoprávními korporacemi již od roku 2007. Právní zastoupení nebude účelné zejména u státu, který je dostatečně personálně vybaven svými organizačními složkami, finančně hrazenými ze státního rozpočtu, proto není účelné nechat se zastupovat v běžných řízeních soukromou osobou.¹⁷² Konstantní názor zůstal v pozdějších rozhodnutích zachován i v případě ústředních orgánů státní správy¹⁷³ nebo statutárních měst.¹⁷⁴ Je třeba připomenout, že tento fakt nelze brát mechanicky a je nutno posoudit v každém individuálním případě, jestli subjekt může, zejména v náročných věcech, kvalifikovaně sám hájit zájmy státu. Nelze mu upírat právo na zastoupení v řízení, je nutné však pečlivě zvažovat jeho účelnost.¹⁷⁵ Ústavní soud tedy značně rozšířil okruh subjektů veřejného práva, které nemohou požadovat náhradu nákladů a dle logiky by odměna za zastupování nejspíše neměla být příznávána ani osobám soukromého práva v případě, že zabezpečují činnost na ně přenesenou státem, statutárním orgánem nebo krajem.¹⁷⁶

Byť bylo rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 2777/11 vydáno jako usnesení a ne nález, nelze jeho význam bagatelizovat pouze z důvodu formy. I přesto, že podobnými usneseními byly ústavní stížnosti odmítány jako neopodstatněné, soud se v mnoha z nich k otázce vyslovil i po stránce obsahové a na těchto názorech stavěl i v dalších rozhodnutích.¹⁷⁷

Velmi věcný mi přijde názor Ústavního soudu, kdy v případě vymáhání pohledávek originárními věřiteli bez zastoupení, což je bez pochyby jev žádoucí, by náležela věřiteli náhrada účelně vynaložených nákladů za „zastoupení“, byť v řízení zastoupen nebyl, ale jistě mu s uplatněním práva náklady vznikly. Odměna takto příslušící by měla být menší, než jaká je u „standartního“ zastoupení, Ústavní soud navrhuje paušální 10% sazbu.¹⁷⁸ Osobně s tímto výslovným zakomponováním do právní úpravy souhlasím. Jan Tichý ve svém článku připomíná

¹⁷⁰ srov. příloha č. 2

¹⁷¹ srov. příloha č. 2

¹⁷² Nález Ústavního soudu ze dne 9. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 2929/07

¹⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 2. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2513/09

¹⁷⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. I. ÚS 2396/09

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

¹⁷⁶ SVOBODA, Karel. Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2011, roč. 20, č. 3, s. 3 - 6.

¹⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

¹⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11

demonstrativní povahu výčtu nákladů řízení, tudíž by platná právní úprava nemusela být ani měněna.¹⁷⁹

Pro společnosti (například dopravní podniky), jež vlastní velké množství bagatelních pohledávek je personálně i finančně náročné tyto pohledávky soudně vymáhat. Volí proto jednodušší cestu, kterou je postupování na jiné subjekty. S každým uplatněním pohledávky u soudu je spojen minimálně jeden obligatorní náklad řízení a to soudní poplatek. Při nevyvození svého práva nejen, že musí nést náklady spojené s podáním návrhu na zahájení řízení v rámci společnosti, ale také zaplacený soudní poplatek. Jeho částka se může zdát zanedbatelná, ale v součtu množství pohledávek, které těmto společnostem vznikají,¹⁸⁰ se rozhodně nejedná o sumu nepatrnou. Řešení, jak společnosti motivovat k vymáhání pohledávek, by tedy mohlo být osobní osvobození od povinnosti soudní poplatek platit. Snížila by se tak potencionální finanční ztrátovost v situacích, kdy by právo nebylo vymoženo.

Jako další vodítko pro určení částky kompenzace nákladů by mohla také posloužit úprava minimální výše nákladů, náležící veřejnoprávnímu subjektu pro uplatnění pohledávky, stanovená na 1 200 Kč.¹⁸¹ Ustanovení působí sice jen vztahy, kde je jedním ze subjektů podnikatel, ale obdobná úprava by mohla být přijata i pro nepodnikatele, popřípadě upravena pro širší aplikaci.

10.5.2 Aplikace důvodů zvláštního zřetele v rozhodovací činnosti Ústavního soudu

Při shledání účelnosti vynaložených nákladů, zejména pak nákladů na právní zastoupení, soud přiřkne povinnost tyto náklady nahradit. V případě, kdy shledá, že byly naplněny důvody zvláštního zřetele, může využít svého zákonného práva a pro výpočet nákladů řízení použít namísto paušální vyhlášky advokátní tarif. V případě bagatelních sporů se může jednat ku příkladu o učiněné pouze dva nebo tři úkony právní služby ve věci, které budou časově nenáročné a spíše odpovídající administrativní činnosti než kvalifikované právní pomoci. Je nutno zde také přihlídnout k průběhu a délce řízení.

¹⁷⁹ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649.

¹⁸⁰ srov. příloha č. 2

¹⁸¹ § 3 nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob

V rovině podústavního práva šlo, i přes diametrálně odlišný názor stěžovatelky, o postup předvídaný a dovolený. Je zde opět kladem důraz na přesvědčivé a důkladné odůvodnění aplikace tohoto postupu.¹⁸²

Ústavní soud jde v nálezu I. ÚS 3923/11 ještě dál a předkládá nalézacím soudům novou možnost, jak o nákladech řízení rozhodnout. Vychází z předpokladu daného Ústavou,¹⁸³ kdy soudy jsou při svém rozhodování vázány zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu, proto při určení výše náhrady nemusí reflektovat podzákonnou normu. Pro zachování proporcionality mezi vymáhanou jistinou a částkou řízení, mohou při aplikaci § 150 OSŘ, určit náhradu za zastupování ve výši jednonásobku vymáhané jistiny. Tento poměr je přesným vyjádřením proporcionality, ale Ústavní soud již ve svém odůvodnění neuvádí, proč právě jednonásobek má být pro obě strany přiměřený. S ohledem na tolik diskutovanou proporcionalitu mohl být použit například pouze půlnásobek, z důvodu ryze administrativní činnosti podání několika stého, téměř shodného návrhu na zahájení řízení nebo naopak dvojnásobek, jako fixní částka a podstupeň náhrady určené dle AT.¹⁸⁴ Osobně se mi zdá určená výše v podstatě dobře zvolena, spíše tíhnu po obsáhlejší odůvodnění proporcionality zejména z důvodu, že názory Ústavního soudu jsou ve velké míře přejímány nalézacími soudy, které je mohou aplikovat nesprávně.

Určení odměny za zastupování dle nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč	
Soudní poplatek	800 Kč ¹⁸⁵
Odměna advokáta	1 514 Kč ¹⁸⁶
Hotové výdaje	2x 300 Kč ¹⁸⁷
DPH 21 %	444 Kč
Celkem	3 358 Kč

¹⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11

¹⁸³ čl. 95 odst. 1 Ústavy

¹⁸⁴ GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení náhrady nákladů řízená soudem v bagatelních věcech, *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7 s. 40.

¹⁸⁵ položka 2 přílohy ZoSP, ve znění zákona č. 202/12 Sb., účinného ke dni 1. 9. 2002

¹⁸⁶ Určena jako jednonásobek vymáhané jistiny.

¹⁸⁷ § 7 AT

10.5.3 Novelizace paušální vyhlášky

Ještě před vydáním výše zmíněného nálezu sp. zn. I. ÚS 3923/11 přistoupilo ministerstvo spravedlnosti k novelizaci paušální vyhlášky.¹⁸⁸ Ústavní soud několikrát ve svých rozhodnutích poukázal na fakt, že primárním důvodem nežádoucího jevu hromadného vymáhání bagatelních pohledávek formulářovými žalobami, je především pasivita zákonodárce a zákonná úprava, která toto činí výhodným. Po zveřejnění usnesení sp. zn. IV. ÚS 2777/11 lze zaznamenat také výrazný zájem médií a rozrůstající se povědomí občanů o daném neduhu.

Změna vyhlášky spočívala v celkovém snížení odměny advokáta a dále ve větší diferenciaci částek, určujících odměnu advokáta v závislosti na výši částky, o kterou se řízení vede. Novelizace tak měla proporcionálněji stanovovat vztah mezi jistinou a výší náhrady nákladů. Je nepochybné, že výsledná částka se aplikací novely snížila, ale zákonodárce zde nepromítl možnost rozlišit „klasické“ spory o bagatelní částku a řízení zahajována účelově pro přisouzení částky nákladů řízení, proto i po novelizaci částek přisouzených paušální vyhláškou postihuje žalovaného často nepřiměřeně.¹⁸⁹ Očekával jsem, že Ministerstvo novelizaci využije jako možnost vyjádřit se k problematice přiměřenosti ve větší míře, avšak v důvodové zprávě opět postrádám jakákoliv odůvodnění zvolené výše a odstupňování odměn. Soudy i přes novelizaci od aplikace paušální vyhlášky ustupovaly a převážně rozhodovaly v souladu s nálezy a usnesením Ústavního soudu.¹⁹⁰

¹⁸⁸ Stalo se tak vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 64/2012, účinnou od 1. 3. 2012.

¹⁸⁹ SVOBODA, Karel. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami. Právní rozhledy, 2012, roč. 20, č. 10, s. 367 – 369.

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

Srovnání předpisů určujících odměnu za zastupování od 27. 12. 2011 do 6. 5. 2013 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	400 Kč ¹⁹¹	400 Kč
Odměna	2x 1 000 Kč ¹⁹²	3 750 Kč ¹⁹³
Hotové výdaje	2x 300 Kč ¹⁹⁴	2x 300 Kč
DPH 21 %	546 Kč	913, 50 Kč
Celkem	3 546 Kč	5 663, 50 Kč

Z výsledných částek lze vyčíst, že novelizací paušální vyhlášky již mezi předpisy není tak znatelný rozdíl. Pokud by byl v řízení podán odpor proti platebnímu rozkazu, počet úkonů právní služby by se zvýšil a celková částka by při třech dalších úkonech přesáhla odměnu, určenou dle paušální vyhlášky.

10.5.4 Novelizace občanského soudního řádu

K 1. 1. 2013 vešla v účinnost novela OSŘ, která se snažila upravit především formu vymáhání bagatelních pohledávek. Uzákonomila povinnou výzvu k plnění nejméně 7 dní před podáním návrhu na zahájení řízení.¹⁹⁵ Vzhledem k formulaci, kdy výzva má být pouze zaslána a nikoliv nutně doručena, ve spojení s krátkou lhůtou si myslím, že v drtivé většině případů nedojde k zabránění podání žaloby a vyhnutí se následnému hrazení nákladů řízení. Došlo rovněž ke zvýšení formálních požadavků pro podání elektronického platebního rozkazu, zejména pak možnost jeho odmítnutí pro neurčitost.¹⁹⁶

10.5.5 Další vývoj v kontextu rozhodnutí Ústavního soudu

Ústavní soud poskytl ve svých usneseních a nálezech návod obecným soudům, jak se vypořádat s hromadným uplatňováním žalob v bagatelních věcech zahajovaných formulářovými žalobami. Jeho rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 988/12, vydané formou nálezu,

¹⁹¹ položka 2 přílohy ZoSP

¹⁹² § 7 AT

¹⁹³ § 3 paušální vyhlášky

¹⁹⁴ § 13 AT

¹⁹⁵ § 142a OSŘ

¹⁹⁶ § 174a odst. 4 OSŘ

nepřináší dle mého žádný nový pohled na věc, popřípadě nové východisko, ale spíše sumarizuje a vykládá dřívější rozhodnutí pro další rozhodovací praxi.¹⁹⁷

Po vydání nálezu sp. zn. ÚS 3923/11 nabyly některé soudy dojmu, že jediným možným způsobem rozhodnutí je následovat názor vyslovený Ústavním soudem a přiznávat žalobcům náhradu pouze ve výši jednonásobku vymáhané jistiny. Tento názor lze považovat za chybný a neshoduje se s kontextem, v jakém byl ve zmiňovaném rozhodnutí vysloven. Ústavní soud pouze shledal, že přisouzení nákladů s ohledem zejména na zásadu proporcionality, ve výši ekvivalentu vymáhané jistiny, využitím moderačního práva soudu, které zákon v § 150 OSŘ dovoluje, není ústavně nekonformní. Jedná se pouze o další variantu, ve stejném nálezu ústavně schválenou, k aplikaci zvláštního právního předpisu, kterým je AT. Dle mého názoru je nutné znovu připomenout, že k stanovení způsobu určení odměny za právní zastoupení, může soud přistoupit pouze v případě, kdy shledá, že zastoupení bylo účelné, tedy v souladu s § 142 OSŘ.

Pro správnou aplikaci obou nálezů Ústavního soudu je nutné si uvědomit jejich vzájemný vztah. Nález sp. zn. I. ÚS 3923/11 je spíše obecné povahy a zabývá se zejména přiměřeností náhrady za odměnu advokáta. Za to nález sp. zn. I. ÚS 988/12 je k němu povahy speciální a řeší konkrétní otázku účelnosti vynaložených nákladů na zastoupení advokátem v řízení o bagatelní pohledávku zahájeném formulářovou žalobou. Nelze tedy tvrdit, že by si nálezy vzájemně konkurovaly, spíše na sebe logicky navazují a doplňují se.¹⁹⁸

Ústavní soud se v nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 vrací ještě i k účelnosti zastoupení a práva na právní pomoc inkasních společností. Připomíná, že právo na náhradu nákladů a právo na zastoupení jsou spolu úzce související, ale nejsou totožné. Existují typy soudních řízení, ve kterých jsou účastníci zastoupení advokátem, ale již jim ze zákona nenáleží právo na náhradu vynaložených nákladů a každý z účastníků si takové náklady nese sám.¹⁹⁹

Je nepochybné, že stěžovatelce vznikají s uplatňováním práva u soudu náklady i jiné než jen na zastoupení advokátem.²⁰⁰ Při nepřiznání náhrady nákladů, které jsou největším, není jediným příjmem daných obchodních společností, nejen že žalobce je o tento příjem ochuzen, ale také musí s mandatorními náklady na provoz činnosti dané společnosti nést sám i náklady za právní zastoupení ve výši smlouvy uzavřené s advokátem, tím je pro něj takové řízení ztrátové. Fakt, že si žalobkyně vybrala k podnikání činnost, kde není protiplnění za

¹⁹⁷ Stojí za povšimnutí, že na rozdíl od předchozích rozhodnutí, v tomto nálezu Ústavní soud nespojil více stížností ke společnému rozhodování, ale zabýval se pouze jednou (proti rozhodnutí Okresního soudu v Ostravě).

¹⁹⁸ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649.

¹⁹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

²⁰⁰ Příkladem jsou vyčteny v kapitole 10.3 Účelnost zastoupení advokátem.

provedenou práci vynutitelné, ovšem není skutečnost, kterou by měl brát soud v potaz, s ohledem zejména na právo k podnikání a žalobkyně riziko podnikání musí nést sama.

11 Náhrada nákladů za zastoupení advokátem po 6. 5. 2013

Ke dni 6. 5. 2013 byla paušální vyhláška na návrh skupiny jedenácti senátorů Ústavním soudem v celém rozsahu zrušena. Tento krok Ústavního soudu vyvolal v odborné i laické veřejnosti plno emocí a ohlasů. V následující kapitole se pokusím přiblížit nosné důvody, které uvedl Ústavní soud při rozhodnutí, ale také skutečnosti, které svědčily pro zachování výše uvedené vyhlášky.

Od roku 2001 je primárním předpisem, kterým se upravuje výše náhrady nákladů paušální vyhláška. Právě toto pojmenování předpis poměrně dobře charakterizuje, ale také se mu stalo osudným. Slovo paušální jde vyložit jako povšechný, zevšeobecňující.²⁰¹ Stanovuje tedy fixní částku pro danou jistinu řízení a nezohledňuje povahu takového řízení. V některých typech řízení proto není výše přisouzených nákladů vůči jistině přiměřená, což byl jeden z hlavních důvodů navrhovatele, pro podání návrhu na zrušení celé vyhlášky.

11.1 Sankční povaha nepřiměřených nákladů řízení

Navrhovatel v odůvodnění polemizuje s myšlenkou, že výrazný nepoměr může mít v konečném důsledku pro žalovaného povahu sankce.²⁰² Podobná úvaha se již vyskytla v odůvodnění Ústavního soudu k nálezu sp. zn. I ÚS 988/12, a přijde mi poměrně zajímavá, proto bych se u ní na chvíli pozastavil a zkusil tuto problematiku konkretizovat na porušení smlouvy o přepravě v prostředku hromadné dopravy.

Zásada, že sankce musí být uložena na základě zákona, bývá aplikována převážně v právu trestním, lze ji však použít i v jiných odvětvích. Sankci lze definovat jako sekundární následek za porušení primární povinnosti. Ten, kdo se dopustí protiprávního jednání, může očekávat, že ono jednání bude stiženo předvídatelnou a přiměřenou sankcí, kterou zákon za toto stanovuje.²⁰³ Sankcí za výše zmíněné protiprávní jednání je dle zákona o silniční dopravě přírážka k jízdnému v maximální výši 1 500 Kč.²⁰⁴

Protiprávní jednání žalovaného tedy spočívalo v neprokázání se při cestě prostředkem hromadné dopravy na výzvu pověřené osoby platným jízdním dokladem. Za porušení

²⁰¹ PETRÁČOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995, s. 576.

²⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

²⁰³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praga: C. H. Beck, 1995. 247 s.

²⁰⁴ § 18a zákona č. 111/1994 Sb., zákon o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů

nesplnění této primární povinnosti v „hodnotě“ 14 Kč,²⁰⁵ byl žalovaný sankcionován předvídatelnou sankcí v hodnotě 1 500 Kč,²⁰⁶ která už sama o sobě mnohonásobně převyšuje výši částky, na základě jejího neuhrazení se žalovaný dopustil přestupku dle zvláštního právního předpisu. Souhlasím s názorem Ústavního soudu, že s ohledem na zásadu prevence, zejména pak tu generální, se zde dá hovořit o částce ještě přijatelné.²⁰⁷ Právě s odkazem na dostatečně varovné působení přírážky k jízdě byla tato částka k 1. 5. 2013²⁰⁸ zvýšena z původních 1000 Kč na 1500 Kč. Je nutné poznamenat, že zákon ukládá částku maximální, konkrétní platnou výši určí dopravní podniky ve svých přepravních podmínkách. Svou výší by také měla pokrýt přiměřené náklady na případné vymožení.²⁰⁹ Cena jízdě společně s přírážkou je v případě nezaplacení vymáhána u soudu a žalovaný je povinen v konečném důsledku zaplatit za porušení povinnosti v ceně 14 Kč konečnou částku až 690krát²¹⁰ více.²¹¹

Navrhovatel proto pokládá náklady přisouzené vyhláškou v plné výši za sankci, jejíž uplatnění jinak než na základě zákona je v právním státě nepřijatelné. Shledává, že přiznání nákladů řízení je v poměru k deklarované funkci přírážky k jízdě fakticky duplicitní vymáhání téhož.²¹² Ústavní soud toto tvrzení navrhovatele akceptoval a dokonce se stalo jednou z nosných částí jeho nálezu, kdy vyvodil porušení článku 4 LZPS. V odůvodnění přímo označil nepřiměřené náklady za sankci uloženou bez zákona.²¹³ Tento závěr se mi jeví poměrně překvapivý, zejména z důvodu, že v nálezu sp. zn. I. ÚS 988/12 se Ústavní soud možnou sankcí zabývá, ale dle mého ji ve vztahu k nákladům řízení neužije. Rozdílný právní názor bude nejspíše zapříčiněn rozhodováním v plénu a v senátu.

Osobně si dovoluji s tímto názorem vyslovit polemiku. Je nepochybné, že náklady nemají sloužit k potrestání žalovaného, ale pokaždé v určité výši do jeho majetkové sféry nepříznivě zasáhnou. Označit je ale, bez určitější argumentace, za nepřiměřenou sankci se mi jeví nerozumné až unáhlené. Sankce je újma, kterou má subjekt při porušení primární povinnosti strpět.²¹⁴ Pro další úvahy je nutné upustit od konkrétních řízení, která dala tomuto

²⁰⁵ Cena základního jízdě pro zónu 71 v městě Olomouci, dle ceníku dostupného na <http://www.dpmo.cz/pdf/2013-01-01%20Cenik%20jizdneho%20v%20zone%2071.pdf>, k 1. 1. 2014.

²⁰⁶ Dle přepravních podmínek dopravního podniku města Olomouce, dostupných na <http://www.dpmo.cz/pdf/2013-07-01%20prepravni%20kontrola%20A4%20-%20prijazky.pdf>

²⁰⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

²⁰⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 102/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ze dne 10. 10. 2012

²⁰⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

²¹⁰ Srovnání předpisu určujících odměnu za zastupování od 1. 9. 2006 do 26. 12. 2011 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč, s. 33.

²¹¹ Konečná částka může ještě vzrůst při hrazení nákladů exekutora.

²¹² Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. I. Pl. ÚS 25/12

²¹³ Tamtéž

²¹⁴ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praga: C. H. Beck, 1995, s. 152.

rozhodnutí základ, protože v konečném důsledku zrušení paušální vyhlášky dopadlo na všechna řízení. Dle Ústavního soudu, pokud je náklad, který je dle obecného soudu účelně vydán na uplatňování tvrzeného práva u soudu, jehož výše je určena dle zákonných ustanovení, v hrubém nepoměru s částkou jistiny, jedná se o sankci. Osobně bych tomuto argumentu spíše rozuměl v době, kdy neexistovala judikatura k přisuzování nákladů a nalézací soudy ve většině případů určovaly náhradu mechanicky podle paušální vyhlášky a ani tehdy bych stejně nepoužil termínu sankcionování neúspěšné strany.

Povinnost uhradit náklady úspěšné straně, dle mého mínění, nelze považovat za újmu, kterou by účastník musel strpět z důvodu porušení povinnosti, tato povinnost má charakter kompenzační než sankční. V případech, kdy účastník zapříčinil zastavení řízení a je mu uložena náhrada nákladů, popřípadě jeho chováním došlo k průtahům řízení, lze hovořit o povaze sankčně kompenzační.²¹⁵ Výše však hovořím o případech zcela odlišných.

11.2 Paušální vyhláška

Civilní řízení prošlo od účinnosti paušální vyhlášky mnoha změnami. Řízení se novými instituty, především zavedením koncentrace řízení, zrychlilo a rozdělilo na různá procesní stádia. Změnou prošel i způsob zahajování řízení, účastníci v řízení o peněžité plnění preferují platební rozkazy, respektive jeho elektronickou variantu.

Paušální vyhlášce je vytýkáno ze strany navrhovatele i Ústavního soudu, že na vývoj nereagovala a nelze jejím prostřednictvím odlišit druhy řízení po věcné stránce dle druhu zahájení či způsobu, jakým je řízení ukončeno.²¹⁶

Vyhláška, kterou se upravuje odměna advokáta v řízení, by dle mého měla dopadat na co možná nejširší okruh a počet řízení. Neproporcionalita, která je jí navrhovatelem a následně i Ústavní soudem opakovaně vytýkána, je vztahována pouze na nejnižší vymáhané částky, věcně nesložitě spory podobného skutkového základu. V takových případech je na místě použít možnosti, které nabízí sama vyhláška i občanský soudní řád a zejména pak ty, které byly aprobovány i Ústavním soudem jako ústavně konformní. Při správné aplikaci lze tuto neproporcionalitu omezit. Je nutné poznamenat, že i advokátní tarif je vyhláškou ve své podstatě také paušální, protože zohledňuje pouze počet úkonů, ale již ne jejich náročnost či komplikovanost řízení jako celku.²¹⁷

²¹⁵ LAVICKÝ, Petr, STAVINHOVÁ, Jaruška. Sankce v civilním právu procesním. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 9, s. 369 – 380.

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

²¹⁷ Tamtéž

Hlavní výhodu paušální vyhlášky vidím, stejně jako ministerstvo²¹⁸, zejména v jeho předvídatelnosti. Účastník, který se svého práva domáhá v souladu se smyslem a účelem zákona, může snadno zjistit, jak vysokou částku nákladů řízení bude muset v případě neúspěchu ve sporu hradit. Po zrušení vyhlášky a primární aplikaci AT účastník tuto možnost postrádá a navíc i přes nově zavedené procesní instituty, zejména koncentraci řízení, může docházet k umělému prodlužování délky sporu, což byl jeden z hlavních důvodů, proč byl AT nahrazen.

V nálezu zrušujícího paušální vyhlášku se objevuje mnoho návrhů na její novelizaci. Vzhledem k tomu, že byla zrušena, přesouvají se tyto argumenty do roviny tvorby případné vyhlášky nové. Jak jsem již naznačil v předcházející části, vyhláše je vytýkáno, že nezohledňuje věcnou složitost řízení a ani počet úkonů, který musí advokát vykonat během poskytování právní pomoci. Stejná náhrada nákladů pak byla příznávána účastníkovi, který podal návrh elektronickým platebním rozkazem, jako tomu který absolvoval celé řízení včetně dokazování. Dle mého názoru je správné, že vyhláška působila jako předpis obecné povahy a mohla být tak aplikována na různá soudní řízení. OSŘ pro řízení, která se vymykají obvyklému, dává mnoho možností, jak určit odměnu v souladu s vykonanou prací advokáta. V daném případě vidím problém spíše ve způsobu, jakým byla soudy užívána.

Návrh zohledňovat ve vyhláše způsob zahájení řízení, pokládám za ne zrovna šťastný, zejména z důvodu, že by mohlo ze strany některých advokátů docházet k vypočítavému způsobu zahajování řízení pro přisouzení vyšší odměny. Úprava by se tak mohla dostat do rozporu s instituty, které mají napomoci urychlení a zjednodušení soudního procesu.

Ústavnímu soudu se povedlo jeho judikatorními zásahy vedoucími k nové aplikační praxi obecných soudů omezit zájem společností o hromadné vymáhání bagatelních pohledávek, což je podle mého hlavní zamýšlený důvod, kvůli kterému byla paušální vyhláška zrušena. Souhlasím se závěrem soudce Vladimíra Kůrky, a sice že paušální vyhláše lze vytýkat nedostatky, ale to neznamená, že je nutně protiústavní nebo protizákonnou.²¹⁹

²¹⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12

²¹⁹ Tamtéž

12 Závěr

Z mé diplomové práce je zřejmé, že náhrada nákladů v civilním řízení není vůbec jednoduchá záležitost a při rozhodování přináší mnoho otazníků. Primárním úkolem soudů je rozhodnout ve věci hlavní. Vzhledem k vytíženosti může být rozhodnutí o vedlejších výroku přikládána menší pozornost, což považuji za nesprávné, protože spravedlivá a správná náhrada nákladů napomáhá zdravému chodu justice a zejména taky dobrému obrazu soudnictví ve společnosti.

Je zřejmé, že hromadné vymáhání pohledávek formulářovými žalobami byla nežádoucí situace, která v době svého největšího rozmachu neprospívala nikomu. Soudy byly zahlceny tisíci téměř shodnými návrhy na zahájení řízení, nejčastěji ve formě elektronického platebního rozkazu, kterými se musely zabývat, z čehož logicky plynulo prodlužování celkové délky soudního řízení.

Negativně tento jev dopadal také na advokáty, na které se z řad laické veřejnosti, většinou pod vlivem neznalosti problematiky, snesla vlna kritiky. Ten, kdo se v problematice alespoň základně orientuje, ale ví, že náhrada nákladů nenáleží advokátovi, nýbrž jeho klientovi, který mu na základě smlouvy uzavřené s advokátem poskytne předem stanovenou odměnu za právní služby. Situace, kdy inkasní společnosti byly účelově zakládány samotnými advokáty, kteří se pak pro vykonání úkonů, jež s odbornou a kvalifikovanou činností neměly příliš společného, v řízeních nechali zastupovat jinými advokáty, jsou již jen dokladem náležitého využití příležitosti, kterou platná právní úprava společně s aplikační praxí poskytovala.

Každá mince má dvě strany, proto se najde i skupina, které vývoj přiznávání nákladů v bagatelních věcech byl vlastně ku prospěchu. Tou jsou samotní dlužníci. Vlivem judikatury Ústavního soudu a následným zrušením paušální vyhlášky se značně snížila celková částka, již musejí za soudní řízení zaplatit. Právě sociální aspekt přisuzovaných nákladů byl častým tématem mnoha článků a zmínil se o něm i Ústavní soud. Osobně s tímto souhlasím do té míry, že celková částka, kterou jsou povinni uhradit, je pro účastníky z nejnižších majetkových vrstev opravdu vysoká a vede k neustálému zadlužování určité sociální skupiny osob. Je nutné si však uvědomit, že povinnost hradit náklady u soudního řízení, je až povinností sekundární, nastávající po nesplnění té primární. V první řadě jsou to dlužníci, kdo například soustavně porušují smlouvu o přepravě cestováním bez platného jízdního dokladu a následně se rozhodnou nezaplatit přírůžku k jízdnému včas. Právě těmto osobám se skokově snížila částka, bez jakéhokoliv jejich přičinění, kterou budou muset za porušení své primární

povinnosti v souhrnu zaplatit. Mám obavu, aby se právě tento fakt, spolu s neochotou různých subjektů soudně vymáhat nízké pohledávky, negativně neprojevil na platební morálce.

Při dlouhodobém trvání hromadného vymáhání pohledávek bagatelních hodnot, v míře převyšující tolerovatelný stav, byl nutný zásah státního orgánu. Nelze připustit, aby se soudy staly prostředkem přímého zisku cíleně zaměřené podnikatelské činnosti. Vzhledem k tomu, že zákonodárce zůstal nečinný, vítám odstoupení od pasivního postoje Ústavního soudu a jeho vyjádření se k problematice. Správný se mi jeví i styl, jakým toto bylo učiněno. Nešlo o přivlastnění si role pozitivního zákonodárce, která mu bez debat nepřísluší, nýbrž pouze schválení postupů soudů nižšího stupně a vyslovení, že aplikace advokátního tarifu pro výpočet odměny za zastupování advokátem není neústavní. Pouze v případě určení odměny za zastupování ve výši jednonásobku vymáhané jistiny je jeho role více tvořivá, ale i zde pouze vykládá zákonem stanovené moderační právo soudu, proto i v tomto případě hodnotím jeho vstup jako přiměřený.

Všechny náklady, které účastníkům vzniknou, jim při úspěchu v řízení nemusejí být uhrazeny. Dle občanského soudního řádu se hradí pouze náklady účelně vynaložené na bránění nebo uplatňování práva. Právě účelnost vynaložení je velice podstatná při rozhodování, zda účastníkovi bude náhrada nákladů přiznána či nikoliv. Rozhodnutími Ústavního soudu byl vytvořen okruh subjektů, které jsou svojí strukturou dostatečně způsobilé hájit svá práva sami, a zastupování advokátem u nich bude ve většině případů shledáváno neúčelným. Náklady, které jsou ale bezpochyby nuceny také vynaložit, musejí nést sami.

Ústavnímu soudu se tedy řadou rozhodnutí povedlo vypořádat se s nastalou situací, o čemž svědčí jednak rychlé přijetí právních názorů i ostatními nalézacími soudy a také postupně se snižující nápad bagatelních věcí.²²⁰ Mezera v právní úpravě byla překonána výkladem bez nutnosti rozsáhlé změny právních předpisů. Přes tato fakta se Ústavní soud rozhodl vyhovět návrhu Senátu a paušální vyhlášku v květnu 2013 zrušil k datu vyhlášení nálezu.

V současnosti není již výše nákladů přiznávaná soudem pro inkasní subjekty zajímavá, a proto poslední dobou od skupování pohledávek ve velké míře ustupují.²²¹ Je otázkou, jestli tento následek může být považován za pozitivní. Ze statistik nelze vyčíst, že se snížila částka náhrady nákladů a tyto se staly přiměřené vzhledem k předmětu sporu a průběhu řízení, nýbrž spíše fakt, že se věřitelům z finančního hlediska spíše nevyplatí nízké pohledávky žalovat.

²²⁰ srov. příloha č. 1

²²¹ Data poskytnutá dopravními podniky, viz příloha č. 3.

Osobně si myslím, že při zachování stávající právní úpravy bude procento žalovaných bagatelních pohledávek i nadále klesat, což se postupně velmi negativně projeví na motivaci občanů platit své zejména nižší dluhy řádně a včas.

Vzhledem k tomu, že již jednou neosvědčený advokátní tarif je momentálně jediným předpisem, dle kterého je určována výše odměny za zastoupení, pevně doufám, že Ministerstvo spravedlnosti již připravuje novou vyhlášku. V době dokončování diplomové práce začala Poslanecká sněmovna projednávat změnu OSŘ. Návrh zákona podle nového § 144 nepřiznává nárok na odměnu za zastupování v bagatelních věcech. Tuto lze přiznat, pouze pokud to odůvodňují okolnosti případu nebo poměry účastníků. Nejsem si jistý, zda je toto správná cesta a bude především záležet na rozhodovací praxi soudu, pokud bude daný návrh zákona schválen. Osobně si ale myslím, že finanční, personální a i časové aspekty spojené s nejistotou vymožení svého práva na dlužníkovi, mohou velmi často převážit a pro veřejné společnosti nebo i soukromé osoby nebude žalování nízkých pohledávek rentabilní.

Do budoucna je třeba zachovat zejména využívání všech prostředků, které zákon dává, obzvláště v situacích, kdy se vyskytne v řízení nějaká abnormálnost, zejména pak moderačního práva soudu.

Právní úprava se neustále vyvíjí a jde ruku v ruce s vývojem společnosti. Můžeme pouze očekávat, že se tento vývoj dotkne i institutu náhrady nákladů v soudních řízeních stejně jako způsobu vymáhání bagatelních věcí. Nemyslím si, že by bylo nutné přijetí výslovné právní úpravy, už jen z důvodu, že není v silách zákonodárce do takové zahrnout všechny možnosti řízení spolu s vynalézavými postupy žalobců i žalovaných.

13 Shrnutí

Tato diplomová práce je věnována náhradě nákladů občanského soudního řízení v tzv. bagatelních věch. Ve své první části se zabývá přehledově druhy nákladů řízení. Dále pro dotvoření kontextu v hlavních kapitolách shrnuje zásady, které ovládají rozhodování o nákladech řízení. Téma práce je zúženo na bagatelní spory, proto se obsáhleji zabývá vývojem tohoto institutu a zejména pak určením částky jako hlavního znaku. Na právní úpravu je kriticky nahlíženo a zkoumá se, zda bylo dosaženo účelu, který byl zákonodárcem zamýšlen. Nechybí zde ústavněprávní pohled na věc. V hlavních částech diplomové práce je obsažen chronologický výklad rozhodování o nákladech řízení po jednotlivých etapách, vždy ve spojení dané novelizace s veškerými jejími důsledky a rozhodovací praxí soudů. Pro každé jednotlivé období jsou konkrétně na modelovém příkladu uváděny rozdíly ve výsledných částkách při aplikaci obou vyhlášek, dle kterých se stanovuje odměna advokáta za poskytnuté právní služby. Důkladnému rozboru práce podrobují rozhodnutí Ústavního soudu, která jsou pro daný vývoj a tím pádem i pro mou práci stěžejní, nevyjímaje obecná východiska jako je právo na spravedlivý proces, právo na právní pomoc nebo účelnost zastoupení advokátem. Závěr práce je věnován zhodnocení zrušení paušální vyhlášky Ústavním soudem a následkům, jež tímto krokem byly způsobeny spolu s nástinem možného dalšího vývoje.

13.1 Klíčová slova

Náklady řízení

Náhrada nákladů řízení

Bagatelní věci

Spravedlivý proces

Účelnost zastoupení

Zrušení vyhlášky Ministerstva spravedlnosti

14 Summary

The diploma thesis is focused on reimbursement of costs in small claims proceedings. The first part of the thesis statistically deals with reimbursement of the proceedings costs. Then there are summarized principles to complete the context and that are used for deciding on the reimbursement of costs. The topic of the thesis narrows its focus on small claims proceedings and therefore it is extensively devoted to the development of the institution, especially to determination of its amount as a main characteristic. The law legislation is viewed and explored from the critical view if there has been achieved the purpose that was intended by a legislator. The constitutional view on the subject is not omitted. In the main parts of the diploma thesis is put a chronological interpretation on judgments about reimbursement of costs according to particular periods always connected with a given amendment with all consequences and court decisions. There are presented differences in final amounts in the process of application of both regulations according to which there is determined a reward of an attorney for juridical services. The verdicts of the Constitutional Court are submitted to close analysis and these judgments are crucial to my work and also to the development except general solutions as is the right to fair law proceedings, the right to law help or effectiveness of representation of an attorney. In conclusion, the thesis is concentrated on evaluating of annulment of the Ministry of Justice order by the Constitutional Court and its consequences, whose were caused by this important step together with a schema of next possible development.

14.1 Key words

Reimbursement of costs

Small claims proceedings

Fair process

Effectiveness of representation

Annulment of the Ministry of Justice order

15 Seznam použitých zdrojů

15.1 Komentářová literatura

BUREŠ, Jaroslav et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, 1042 s.

DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 3058 s.

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád I., II.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1600 s.

SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 651 s.

15.2 Monografie

HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník* 3. vydání. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1459 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praga: C. H. Beck, 1995. 247 s.

KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s.

OTTO, Jan. *Ottův Slovník naučný: ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, Praha, 1890. s. 67. [online]. [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na <http://archive.org/stream/ottvslovnknauni33ottogoog#page/n85/mode/2up>.

PETRÁČOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří a kol. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1995, 834 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011. 712 s.

15.3 Odborné články

GOJOVÁ, Jiřina. Právo na právní pomoc v řízená před soudem a na náhradu nákladů právního zastoupení. *Právní fórum*, 2012, č. 2.

GRYGAROVÁ, Danuška. Snížení náhrady nákladů řízená soudem v bagatelních věcech, *Bulletin advokacie*, 2012, č. 7 s. 40.

HULVA, Tomáš. Vyúčtování služeb advokáta. *Právní fórum*, 2005, č. 9.

- KRÁLÍK, Michal. Malá poznámka k platebnímu rozkazu a tzv. bagatelním věcem. *Právní rozhledy*, 2002, č. 8, s. 381.
- KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 13, s. 479.
- LAVICKÝ, Petr. Účelnost nákladů spojených se zastupováním advokátem. *Právní fórum*, 2012, č. 5, s. 191 – 198.
- LAVICKÝ, Petr, STAVINHOVÁ, Jaruška. Sankce v civilním právu procesním. *Právní fórum*, 2008, roč. 5, č. 9, s. 369 – 380.
- LOCKENBAUER, Jaroslav. Odvolací soud v řízení o bagatelních věcech. *Právní rozhledy*, 2012, č. 10, s. 369.
- PLZÁK, Valentýn. Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou některých evropských států, *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2010, roč. 18, č. 4, s. 349 – 362.
- PTAŠNÍK, Adam. Náhrada nákladů civilního řízení a DPH – změny od roku 2004. *Právní rozhledy*, 2006, roč. 14, č. 1, s. 31.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Náklady civilního řízení, *Obchodní právo*, 1997, č. 7, str. 34.
- ŠOLJAKOVÁ, Ivana. Vyhláška 484/2000 Sb. – toliko problémy, žádný přínos. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 7, s. 257 - 260.
- SVOBODA, Karel. K „revoluci“ ve sporech zahájených tzv. formulářovými žalobami. *Právní rozhledy*, 2012, roč. 20, č. 10, s. 367 – 369.
- SVOBODA, Karel. Zjevně nespravedlivé náklady řízení v aktuální judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*, 2011, roč. 20, č. 3, s. 3 - 6.
- TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 19, s. 649.

15.4 Právní předpisy

zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

usnesení č. 2/1993 Sb., usnesení o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí Ústavního pořádku České republiky

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 113/1895 Z. ř. zákon o soudním řízení v občanských rozepřích právních

zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 549/1991 Sb., zákon o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 111/1994 Sb., zákon o silniční dopravě, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 85/1996 Sb., zákon o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 110/2006 Sb., zákon o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
nařízení vlády č. 56/2000 Sb., kterým se zvyšují částky životního minima
nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě, ve znění nařízení vlády č. 313/1999 Sb.
nařízení vlády č. 303/1995 Sb., o minimální mzdě, ve znění nařízení vlády č. 162/2000 Sb
nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatku ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění nařízení 249/2007 Sb
nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku a veřejných rejstříků právnických a fyzických osob
vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících
vyhlášky č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví
usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátu České republiky (etický kodex)
nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích
nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích

15.5 Soudní rozhodnutí

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 8. 2001, sp. zn. 11 Co 716/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 28 Cdo 1525/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2001, sp. zn. 28 cdo 2124/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2002, sp. zn. 28 Cdo 2281/2001

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 32 Odo 890/2003

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. Cpjn 201/2008

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 21 Cdo 2983/2006

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 2003, sp. zn. I. ÚS 712/01

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 276/04

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2006 sp. zn. II. ÚS 237/05

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2006, sp. zn. IV. ÚS 323/05

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. I. ÚS 3143/08- I

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2010 sp. zn. II. ÚS 3015/09

Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. ÚS 3923/11

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. I. Pl. ÚS 25/12

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 5. 2006 sp. zn. II. ÚS 304/06

Usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 5. 2009, sp. zn. IV. ÚS 3134/08

Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 8. 2011, sp. zn. III. ÚS 1321/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. 2777/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 1. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 - 2

15.6 Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 16. 6. 1999.

Důvodová zpráva k zákonu č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, ze dne 29. 6. 2001

Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 16. 6. 1999

Důvodová zpráva k zákonu č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád,
ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění
pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, ze dne 19. 7. 2007

15.7 Elektronické zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrná hrubá měsíční mzda 2000-2011* [online]. [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na http://csugeo.i-server.cz/csu/dyngrafy.nsf/graf/mzda_v_kc.
VAVROŇ, Jiří. *Na průměrnou mzdu nedosáhne stále více lidí* [online]. www.novinky.cz, 21. 5. 2012 [citováno 1. 3. 2014]. Dostupné na <http://www.novinky.cz/ekonomika/268109-na-prumernou-mzdu-nedosahne-stale-vice-lidi.html>.
REGNARD, Pierre. *Population and social conditions* [online]. [cit. 1. 3. 2014]. Dostupné na http://www.stockwatch.com.cy/media/announce_pdf/2008-11/minimum%20wages_eng.pdf.
MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistiky a výkaznictví* [online]. [citováno 1. 2. 2014]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

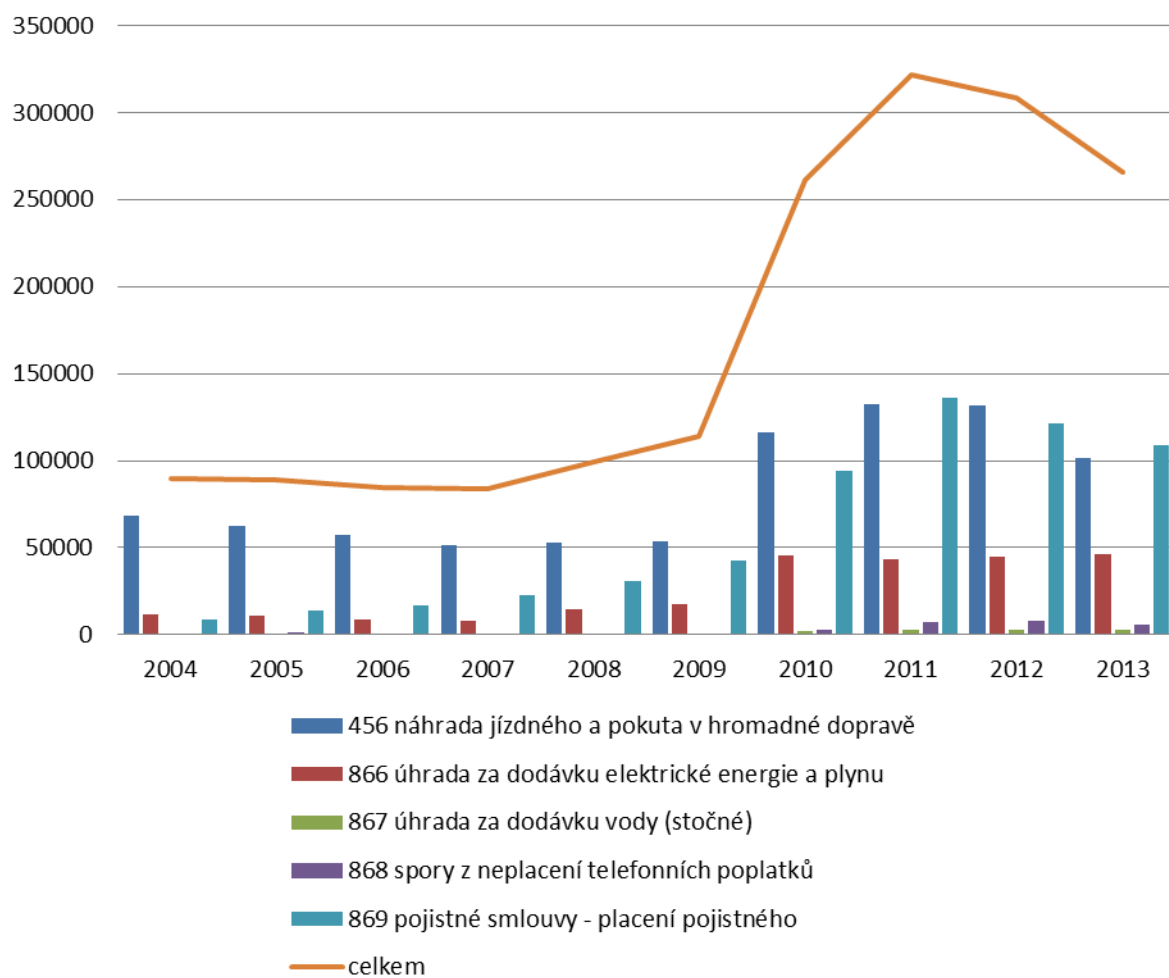
16 Příloha č. 1²²²

Rok	2004	2005	2006	2007	2008
7 Návrh na vydání platebního rozkazu					
8 Návrh na vydání elektronického platebního rozkazu					
456 náhrada jízdného a pokuta v hromadné dopravě	68 223	62 447	57 533	51 516	52 579
866 úhrada za dodávku elektrické energie a plynu	11 411	11 192	8 660	8 330	14 433
867 úhrada za dodávku vody (stočné)	627	646	578	578	714
868 spory z neplacení telefonních poplatků	704	1 115	948	539	430
869 pojistné smlouvy - placení pojistného	8 636	13 672	17 037	22 774	30 805

Rok	2009	2010	2011	2012	2013
7 Návrh na vydání platebního rozkazu	183 727	193 052	179 098	157 929	145 027
8 Návrh na vydání elektronického platebního rozkazu	59 209	217 515	372 851	399 724	379 993
456 náhrada jízdného a pokuta v hromadné dopravě	53 342	116 406	132 187	131 462	101 848
866 úhrada za dodávku elektrické energie a plynu	17 212	45 279	4 3413	44 566	46 572
867 úhrada za dodávku vody (stočné)	723	1 965	2 499	2 530	2 816
868 spory z neplacení telefonních poplatků	362	3 110	7 266	8 149	5 559
869 pojistné smlouvy - placení pojistného	42 392	94 363	135 985	121 720	108 774

²²² MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI ČR. Statistiky a výkaznictví [online]. [citováno 1. 2. 2014]. Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/InfoData/uvod.html>.

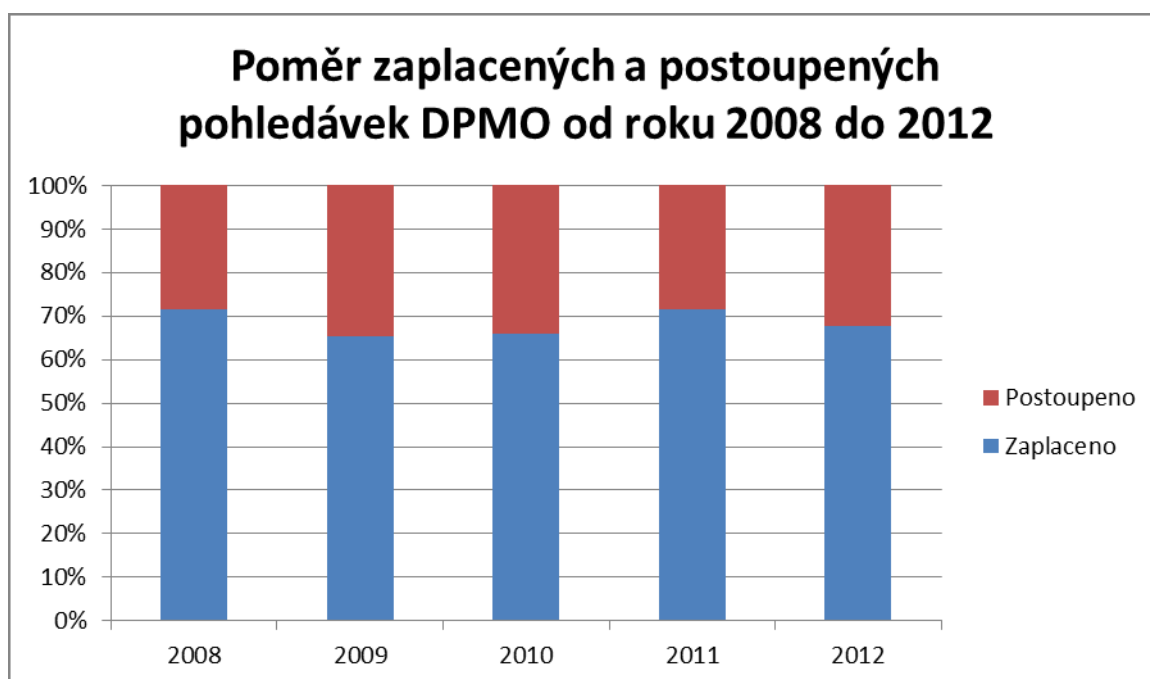
Celkový počet vybraných skončených věcí v období 2004 - 2013



17 Příloha č. 2

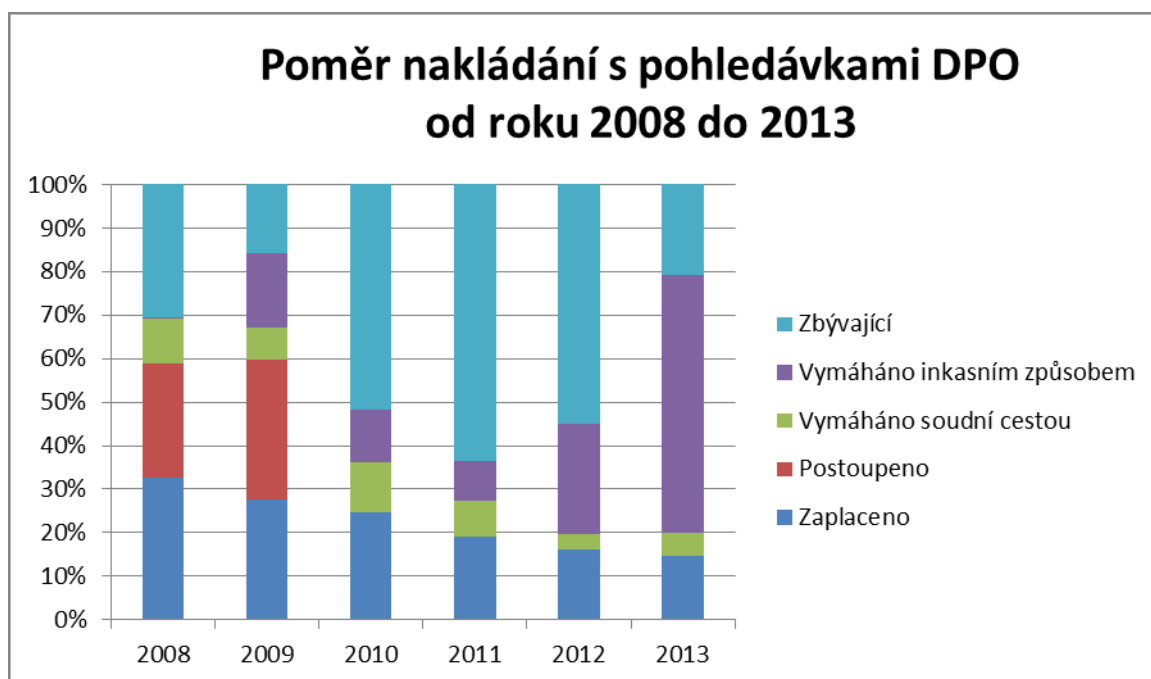
17.1 Data poskytnutá Dopravním podnikem města Olomouce

Rok vzniku	2008	2009	2010	2011	2012
Celkem	9 882	11 013	9 934	10 041	9 706
Zaplaceno	7 077	7 206	6 545	7 887	6 584
Postoupeno	2 805	3 807	3 389	3 154	3 122



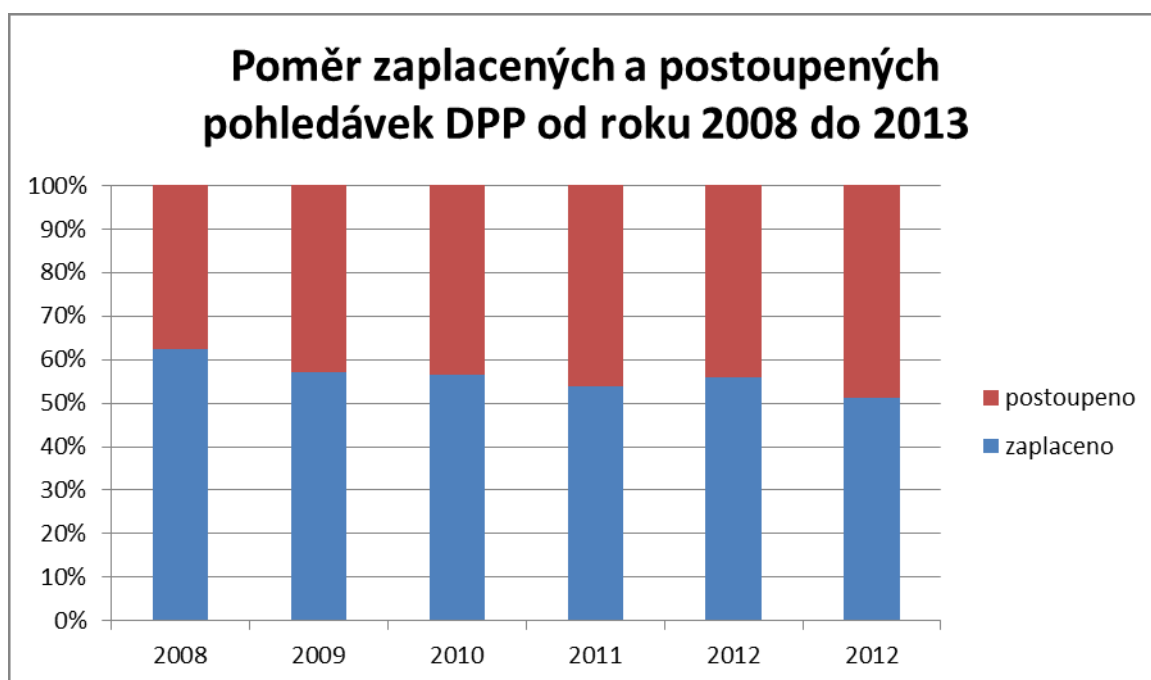
17.2 Data poskytnutá Dopravním podnikem města Ostravy

Rok vzniku	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem záznamů	90 114	78 436	92 606	103 297	96 084	81 148
Zaplaceno	29 496	21 592	22 908	19 644	15 493	11 871
Postoupeno	23 683	25 383	0	0	0	0
Vymáháno soudní cestou	9 067	5 584	10 689	8 529	3 342	4 277
Vymáháno inkasním způsobem	245	13 458	11 097	9 525	24 370	48 203



17.3 Data poskytnutá dopravním podnikem hl. m. Prahy

Rok vzniku	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Celkem záznamů	235 598	233 405	241 722	262 149	280 139	252 766
Zaplaceno	62,5 %	57 %	56,5 %	54 %	56 %	51,2 %
Postoupeno	37,5 %	43 %	43,5 %	46 %	44 %	48,5 %



Dopravce k poskytnutým údajům uvedl, že od roku 2008 do roku 2012 odkupovala nezaplacené pohledávky jedna společnost za 100 % nominální hodnoty. Od roku 2012 neuhrazené pohledávky byly postupovány na jinou společnost a pouze za 25 % nominální hodnoty.

18 Příloha č. 3

Srovnání předpisů určujících odměnu za zastupování od 1. 1. 2001 – 31. 8. 2006 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	600 Kč ²²³	600 Kč
Odměna advokáta	2x 750 Kč ²²⁴	4 500 Kč ²²⁵
Náhrada hotových výdajů	2x 75 Kč ²²⁶	2x 75 Kč
Celkem	2 250 Kč	5 250 Kč

Srovnání předpisu určujících odměnu za zastupování od 1. 9. 2006 do 26. 12. 2011 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	300 Kč ²²⁷	300 Kč
Odměna advokáta	2x 1 000 Kč ²²⁸	6 000 Kč ²²⁹
Náhrada hotových výdajů	2x 300 Kč ²³⁰	2x 300 Kč
DPH 19 %	494 Kč	1 254 Kč
Celkem	3 394 Kč	8 154 Kč

²²³ položka 1 přílohy ZoSP, ve znění zákona 115/06 Sb., účinného ke dni 1. 7. 2006

²²⁴ § 7 AT, ve znění vyhlášky č. 618/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

²²⁵ § 3 paušální vyhlášky, ve znění vyhlášky č. 617/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

²²⁶ § 13 AT, ve znění vyhlášky č. 618/04 Sb., účinné ke dni 8. 12. 2004

²²⁷ položka 1a přílohy ZoSP, ve znění zákona č. 281/2009 Sb., účinného ke dni 1. 1. 2011

²²⁸ § 7 AT

²²⁹ § 3 paušální vyhlášky, ve znění vyhlášky č. 277/06 Sb., účinné ke dni 1. 9. 2006

²³⁰ § 13 AT

Srovnání předpisů určujících odměnu za zastupování od 27. 12. 2011 do 6. 5. 2013 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč		
	AT	Paušální vyhláška
Soudní poplatek	400 Kč ²³¹	400 Kč
Odměna	2x 1 000 Kč ²³²	3 750 Kč ²³³
Hotové výdaje	2x 300 Kč ²³⁴	2x 300 Kč
DPH 21 %	546 Kč	913, 50 Kč
Celkem	3 546 Kč	5 663, 50 Kč

Určení odměny za zastupování dle nálezů Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3923/11 v případě sporu o zaplacení částky 1 514 Kč	
Soudní poplatek	800 Kč ²³⁵
Odměna advokáta	1 514 Kč ²³⁶
Hotové výdaje	2x 300 Kč ²³⁷
DPH 21 %	444 Kč
Celkem	3 358 Kč

²³¹ položka 2 přílohy ZoSP

²³² § 7 AT

²³³ § 3 paušální vyhlášky

²³⁴ § 13 AT

²³⁵ položka 2 přílohy ZoSP, ve znění zákona č. 202/12 Sb., účinného ke dni 1. 9. 2002

²³⁶ Určena jako jednonásobek vymáhané jistiny.

²³⁷ § 7 AT